T. C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

İLETİŞİM BİLİMİ ve İNTERNET ENSTİTÜSÜ

GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMI ANABİLİM DALI

SİNEMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Sinema ve Psikoloji İlişkisi Bağlamında Filmlerde Asperger Sendromunun İşlenişi: Benim Adım Khan Filmi Örneği

Yüksek Lisans Tezi

Gülşah Erdur
200022685

İSTANBUL, 2024

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

T. C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

İLETİŞİM BİLİMİ ve İNTERNET ENSTİTÜSÜ

GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMI ANABİLİM DALI

SİNEMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Sinema ve Psikoloji İlişkisi Bağlamında Filmlerde Asperger Sendromunun İşlenişi: Benim Adım Khan Filmi Örneği

Yüksek Lisans Tezi

Gülşah Erdur
200022685

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Gözde SUNAL

İSTANBUL, 2024

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Gülşah Erdur

Özet

Geçmişten günümüze sinema psikolojiden, psikoloji sinemadan yararlanmıştır. Psikoloji bilim dalı, insan doğasını aktarmaya ve anlamaya yönelik bir bilimken sinema ise insana dair tüm bu süreci perdeye yansıtmaya çalışan bir sanat dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikolojinin dallarından ve konularından esinlenilerek yazılan film senaryolarında özellikle yaratılan karakterlerden psikoloji noktasında ilham alınmaktadır. Sinema tarihi açısından oldukça önemli olan filmlerin geneline bakıldığında, senaryolarının ya da oyunculuk performanslarının psikolojik teorilere dayandığını söyleyebiliriz. Diğer taraftan da psikolojik bozuklukların tanılarının konmasında ve tedavi edinmesinde kullanılan bir metot olarak görülmektedir. Özellikle son yıllarda edebiyatta, sinemada ve televizyonda nörogelişimsel bozukluklar işlenmektedir. Bunlardan biri olan Asperger sendromlu karakterlerin yer aldığı film kurgularının, izleyicinin zihinsel gerilikle ilişkilendirdiği otistik bozukluklara farklı bir bakış açısına teşvik etmede rolü büyüktür. Bu noktadan hareketle çalışmada, sinemada Asperger sendromunun işlenişine örnek bir film olan *Benim Adım Khan* (2010) filmi incelenecektir. Asperger sendromuyla yaşamını sürdürmeye çalışan ana karakter Khan'ın, günlük hayatta yaşadığı sorunlar ve çevresiyle olan ilişkisi ele alınmaktadır. Karakterin yaşadığı sıkıntılarla beraber toplumun bilinçlendirilmesi doğrultusunda önemli bir yer teşkil eden filmin Asperger sendromu bağlamında sinemada işlenişinin değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Bu düşünceden yola çıkılan çalışmada film, ruhbilimsel açıdan zengin veriler barındırdığından ruhbilimsel çözümleme yöntemiyle analiz edilecektir. Bu çözümlemeye ek olarak, dokümantasyon taraması ve betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Sinema, Psikoloji, Asperger sendromu, Benim Adım Khan filmi, Ruhbilimsel çözümleme*

Abstract

From past to present, cinema has benefited from psychology, and psychology has benefited from cinema. While the branch of psychology is a science that aims to convey and understand human nature, cinema appears as a branch of art that tries to reflect this entire human process on the screen. In the movie scripts written inspired by the branches and subjects of psychology, the characters created are inspired by psychology. When we look at the films that are very important in terms of cinema history, we can say that their scripts or acting performances are based on psychological theories. On the other hand, it is seen as a method used in diagnosing and treating psychological disorders. Especially in recent years, neurodevelopmental disorders have been discussed in literature, cinema and television. One of these, film fiction featuring characters with Asperger syndrome, plays a major role in encouraging a different perspective on autistic disorders, which the audience associates with mental retardation. Starting from this point, the study will examine the film My Name is Khan (2010), which is an example of the treatment of Asperger syndrome in cinema. The daily life problems of the main character Khan, who tries to survive with Asperger syndrome, and his relationship with his environment are discussed. It is aimed to evaluate the treatment of the film in the context of Asperger syndrome, which has an important place in raising public awareness, together with the difficulties experienced by the character.

In this study, based on this idea, the film will be analyzed using the psychological analysis method, as it contains psychologically rich data ın addition to this analysis, documentation scanning and descriptive analysis method were used.

Key Words: *Cinema, Psychology, Asperger syndrome, My Name is Khan movie, Psychological analysis*

ÖNSÖZ

Asperger Sendromu üzerine bir tez geliştirme arzusu, bu patolojiyi incelemeye duyduğum derin ilgiden kaynaklanmaktadır. Bu konuyu ele almak için benimsenen bakış açısı, insan olmanın farklı olarak kabul ettiği çok yönlü yönleri, adım adım yeniden inşa etmemi ve kişinin duyusuna ayrıcalık tanımanın nasıl gerekli olduğunu göstermemi sağlayan sinematografik bakış açısından kaynaklanmaktadır. Bu sendromu sinema aracılığıyla anlatma fikri, dünya görüşümüzü sorgulamamıza, başka bir deyişle, bakış açımızı genişletmeye katkı sağlamaya yönelimimden ötürüdür. Bir film izlemek, dünyaya açılmak için olağanüstü bir fırsattır ve kendini yansıtma, hayata eşlik eden hayallerin ve duyguların tanınması içinde büyük bir teşviktir.

Büyük emek ve özveriyle hazırladığım bu çalışmada, Doç. Dr. Ayten Zara'nın insan psikolojisini anlatan *Ruhu İyileştirmek* kitabında geçen ''Yaralarınızı bulun ve sevin. Yaralarımız, bizim hem en büyük zorluğumuz hem de en büyük gücümüzdür'' cümlesini yönümü aydınlatması noktasında hedef aldım. Bu noktada, yaşadığım zorlukları başarıya çevireceğimi fark edip başladığım akademik hayatımda çok değerli hocalarımla çalışma şansı buldum.

Bu vesileyle, değerli hocalarım Prof. Dr. Rıdvan Şentürk'e, Prof. Dr. Âlâ SİVAS GÜLÇUR'a, Dr, Öğr, Üyesi Faruk YAZAR'a,

Akademik eğitim sürecimde ve sonrasında yolumu açan, bilgi birikimiyle beni aydınlatan, içtenliği ve yardımseverliğiyle hayatımın geri kalanında saygıyla ve minnetle adını anacağım çok değerli hocam Doç. Dr. Gözde SUNAL'a

Desteğini esirgemeyen sevgili aileme ve arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.
Çalışmamı, Asperger sendromuyla zorlu yolları aştığım, yaralarımın dermanı olması umuduyla yola koyulduğum, tezime konu olan oğlum Davin AKGÖL'E adıyorum.

Gülşah ERDUR

İÇİNDEKİLER

Özet ……..…….…….....ii

Abstract ……..…….....iii

Önsöz…….……...…iv

İçindekiler …….……...…….…..v

Şekil Listesi…….vii

Kısaltmalar ……...…...……..viii

Giriş …….....1

1. Asperger Sendromu Kavramına Genel Bir Bakış……...7

1.1. Kişilik Özellikleri……11

1.2. Sosyal Etkileşim (Sosyal ve Duygusal Dünyayı Anlama Sorunsalı)……12

2. Sinema ve Psikoloji İlişkisi 15

2.1.Sinema ve Psikoloji İlişkisi Bağlamında Örnek Filmlerde Asperger Sendromunun İşlenişi…….....….....16

2.2.Mary and Max…….…18

2.2.1. Mary and Max'in Hikayesi…….. .20

2.3. Adam……...21

2.3.1.Adam'ın Hikayesi……...….....22

2.4. Ben X (2007)……...……24

2.4.1.Ben'in Hikayesi…….…….....25

2.5. Mozart ve Balina (2005)…….……26

2.5.1. Donald ve Isabelle'in Hikayesi……...…...29

3. Sinemada Asperger Sendromu Bağlamında Benim Adım Khan Filminin Değerlendirilmesi……..29

3.1. Bollywood: Popüler Hint Sinemasına Genel Bir Bakış.....…….....29

3.1.1. Hint Sinemasında Dans ve Müzik.....…….....31

3.2. Filmin Türü Olarak Melodrama Genel Bir Bakış……...33

3.3. Filmin Künyesi…….....35

3.4. Filmin Yönetmenine Dair Özellikler..... …….....36

3.5. Filmin Tematik Yapısı.....……...…….....38

3.6. Karakterlerin Ruhbilimsel Analiz Yöntemiyle Çözümlenmesi.....39

3.6.1. Khan'ın Hikayesi.....41

4. Filmin Asperger Sendromu Bağlamında Analizi……...42

4.1.Bölüm 1: Çocukluk Dönemi……42

4.2.Bölüm 2. 11 Eylül Saldırısı Öncesi…….....48

4.3.Bölüm3: 11 Eylül Saldırısı Sonrası…….....51

SONUÇ……...62

KAYNAKÇA……..65

FİLMOGRAFİ……...69

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Mary and Max……..18

Şekil 2: Adam…….21
.
Şekil 3: Ben X…….23

Şekil 4: Mozart & The Whale…….26

Şekil 5: My Name is Khan……..32

Şekil 6: Rizwan
Khan……...37

Şekil 7: Çocukluk Dönemi……..44

KISALTMALAR

AS. : Asperger Sendromu

C. : Cilt

ÇEV. : Çeviren

DER. : Derleme

ED. : Editör

S. : Sayfa

S. : Sayı

S.S. : Sayfadan Sayfaya

YAY. : Yayınları

GİRİŞ

Sinema sanatı ve psikoloji bilimi, insan deneyimini anlamak ve ifade etme açısından güçlü bir etkileşime sahiptir. Sinema, hikayeler anlatarak, görsel unsurlarla duygusal deneyimler ileterek, izleyiciye farklı dünyaların kapılarını açarak psikolojik etkileşimlerin zengin bir şekilde ifade edilmesine olanak tanır. Bununla beraber psikoloji bilimi, insan davranışları, düşünce süreçleri, duygular ve zihinsel sağlık gibi konuları bilimsel bir perspektifle ele alır. Psikoloji, film analizi üzerinden karakter motivasyonları, psikolojik süreçler ve toplumsal dinamikler gibi unsurları anlamak için kullanılır. Bu iki disiplin arasındaki etkileşim, izleyiciye derinlemesine ve çeşitli bir insan deneyimi sunma potansiyeli taşır. Sinema sanatı ve psikoloji bilimi, insanın içsel dünyasını anlamada ve ifade etmede birbirini anlayan önemli araçlar sunar.

Geçmişten günümüze dünyamızın, sosyal, politik ve kültürel ruhunda rol oynayan sinemanın, eğlence ve eğitim kaynağı olarak ve insanların akıl hastalığına karşı tutumları üzerinde önemli bir etki olduğu bilinmektedir. Bununla beraber filmler, karakter tarzlarının ve psikopatolojik bozuklukların yanında, kişisel dinamiklerin gerçekçi tasvirlerine ve sosyal normlara atıfta bulunan alt metinler sunabilir. Filmleri öğretim için kullanmanın bir avantajı, iyi hazırlanmış, ilginç ve canlı olmaları ve gizlilik konusunda hiçbir endişesinin olmamasıdır. Karakterler semptomlarını izole bir klinik karşılaşmada değil, yaşamları bağlamında yaşarlar.

Sinema, görüntüsü ve sesiyle eğlence kültürü içinde bir duygu uyandırıcıdır ve başlı başına tıp eğitimi evreninde yararlı bir kaynak haline gelmiştir[1]. Geniş kitlelere ulaşan sinema sanatı sayesinde (hastalıklar ve hepsinden önemlisi hastalar ve aileleri hakkında) daha fazla şey öğrenebilir ve daha iyi öğretebilir durumu doğmuştur. Bu doğrultuda düşünüldüğünde, otizm temasıyla yola çıkan filmlerin, topluma engellilik sürecinde nasıl davranılması gerektiğini ve beklentileri karşılama yönünde bir araç olduğu söylenebilir.

[1] Ayşen Türkmen, Fatma Kalpaklı ve İsmail Sevinç, "Benim Adım Khan Filmi: Otizmin Medyadaki Yansıması", **Sosyoloji Dergisi**, Y.3, S.30 (Ocak 2015), s.381-395.

Zihinsel bozukluklar ve hastalıklar, toplumsal olarak rahatsızlık olarak kabul edilir ve bu nedenle filmlerde merkezi olarak ele alınması için yeterli dramatik alan sunar. İzleyiciler burada sunulan bilgilerin doğru olduğunu kabul eder. Filmler, gerçekliğin yalnızca bir yanılsamasını yaratabilmesine rağmen, gerçekliği inşa etmenin bir aracıdır. Filmlerin asıl amacı, geniş bir izleyici kitlesine hitap eden ve heyecan yaratan anlar yaratmaktır. Bunu başarmak için, özellikle zihinsel bozuklukları ele alırken, karmaşık içeriğin ve semptom yelpazesinin azaltılması gereklidir. Bu basitleştirilmiş temsiller gerçek ve doğru olarak algılanır ve sosyal modele entegre edilir. Sonuç olarak, sunulan yetersizliklerin basmakalıp ve klişe yüklü bir görüntüsü oluşturulmaktadır.

Nörogelişimsel bir bozukluk olan otizm, sinemada çeşitli şekillerde ele alınmış ve temsil edilmiştir. Otizmin sinema ile arasındaki bağ erken çocukluk dönemindeki çocuğun bilişsel gelişimini karakterize eden üçlü dikkat (çocuk-yetişkin-nesne/olay) ile onun algıladığı üçlü dikkat arasında ince bir bağın olduğu düşünce üzerine kuruludur.

Nörogelişimsel bozukluklar sinemada hem izleyicinin hem de yönetmenin (izleyici-yönetmen-film) bakış açısıyla kendini gösterir. Yaşadığımız dönemde farkındalık yaratmada oldukça etkili olan sinema sanatı, otizmi değişik boyutlarda incelemektedir. Elbette sinema, belirli özelliklere sahip karakterler yaratırken, gerçekliği her zaman bir dereceye kadar abartır, drama veya komediye doğru uç noktaları öne çıkarır. Bu durum geniş bir izleyici kitlesini çekmenin ve duygular uyandırmanın tek yoludur.

Sonuç olarak, filmler genellikle otistik karakterleri sempatik, basmakalıp ve tek taraflı olarak tasvir eder ve bu da genellikle gerçek dünyada otistik insanlara nasıl davranıldığını etkilemektedir. Bazı filmler, otizmi ve otistik karakterleri doğru ve etkileyici bir şekilde göstermeye çalışırken, bazıları da otizmi yanlış veya abartılı bir şekilde tasvir etmiştir. Bu konuda yapılan her film otizmi farklı perspektiften ele alıp, otizmi anlama, farkındalık yaratma ve toplumda var olan otistik bireyleri destekleme amacını da taşır.

Bu tez dört bölümden oluşmaktadır:

-Birinci bölümde Otizm spektrum bozukları çatısında birleştirilen Asperger sendromu incelenecektir.

-İkinci bölümde sinema ve psikoloji ilişkisi bağlamında Asperger sendromu ele alınıp, *Mary and Max, Adam, Ben X, Mozart ve Balina* gibi bu çalışmaya örnek teşkil edecek filmler analiz edilecektir.

-Üçüncü bölümde, popüler Hint sineması genel bir bakışla incelenecektir. Dördüncü bölümde Benim Adım Khan filminin çözümlemesi yapılacaktır.

-Son bölümde film, Asperger sendromu bağlamında incelenip çözümleme yapılacaktır.

Bu çerçevede çalışmamıza konu olan Otizm spektrum bozuklukları adı altında ele alınan Asperger sendromunun sinemada işlenişini örnekleyen *Benim Adım Khan* filminin literatür ve film taramasına dayanarak oluşturulan çerçevede çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Film, dokümantasyon tarama ve betimsel analiz yöntemiyle incelenecektir.

Araştırmanın amacı

Kitle iletişiminin en güçlü ve en önemli biçimlerinden biri olan filmler, özellikle akıl hastalığı sorunlarıyla ilgili olarak izleyicilerin algıları üzerinde çok önemli bir etkiye sahiptir ve bu algı, popülistlerin yanlış yorumlamaları ve konuyla ilgili farkındalık eksikliği nedeniyle çok bulanıktır.

Bu doğrultuda araştırmanın amacı, sinemanın otizmi konu alış biçimlerinin ve bu filmlerin toplumsal etkilerinin anlaşılması, değerlendirilmesi ve tartışılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda şu konular değerlendirilecektir:

1. Toplumsal Farkındalık Oluşturmak: Otizmi konu alan filmlerin izleyici üzerindeki etkisi ve bu filmlerin toplumsal farkındalığı arttırma potansiyeli.
2. Yanlış Anlamaları Düzeltmek: Filmlerin, otizmli bireylerin yaşantısını anlama ve empati geliştirme sürecinde izleyiciye nasıl katkı sağladığını anlamak.
3. Empatiyi Arttırmak: Otizm temasını işleyen filmlerin, seyircinin empati duygusunu geliştirme sürecini yansıtmak
4. Film Yapımcılarının Yaklaşımları: Otizmi konu alan filmleri üreten film yapımcılarının, yönetmenlerin ve senaristlerin bu konuya nasıl yaklaştığını ve neden bu tercihi yaptıklarını anlamak.
5. Toplumsal Kabul ve İzleyici Tepkileri: İzleyicilerin bu tür filmlere nasıl tepki verdiğini ve otizmi konu alan filmlerin toplumsal kabul sürecine olan etkilerini değerlendirmek.

Hipotezler

Sinema ve Psikoloji İlişkisi Bağlamında Filmlerde Asperger Sendromunun İşlenişi: *Benim Adın Khan* Filmi Örneği isimli çalışmamın hipotezi şu şekilde formüle edilebilir:

1. Duyarlılık ve Farkındalık Hipotezi: Sinemanın otizmi işleme biçiminin, izleyicilere otizm konusunda duyarlılık ve farkındalık kazandırma potansiyeline sahip olduğu hipotezi,

2. Empati Geliştirme Hipotezi: Otizm konusunu işleyen filmlerin izleyicide otizmi anlama ve otizmli bireylere karşı empati geliştirme sürecine sağladığı katkı hipotezi,
3. Temsil Hipotezi: Sinemanın, otizmi doğru bir şekilde temsil ederek, toplumdaki otizmli bireyleri daha geniş perspektiften ele alabileceği ve çeşitliliği destekleyebileceği hipotezi,
4. Toplumsal Gelişime Katkı Hipotezi: Otizmi konu alan filmlerin, toplumda otizmle ilgili olumsuz algıları yıkabileceği hipotezi,
5. Sanatsal İfade ve Anlatım Hipotezi: Sinemanın, otizmi işleme biçiminin, sanatsal ifade ve anlatım yoluyla otizmin karmaşıklığını, yaşanılan zorlukları ve topluma entegre olma noktasını etkili bir şekilde iletebileceği hipotezi

Sinema ve Psikoloji İlişkisi Bağlamında Filmlerde Asperger Sendromunun İşlenişi: *Benim Adın Khan* Filmi Örneği başlığıyla, sinema ve psikolojiyi incelediğim sonrasında yönetmen Karan Johar'ın *Benim Adım Khan* filmini ruhbilimsel olarak değerlendirmeyi amaçladığım çalışmanın, yukarıda sırladığım hipotezler doğrultusunda araştırma soruları şunlardır:

1. Sinema, psikolojik bozuklukları nasıl temsil eder ve bu temsillerin izleyici üzerindeki etkisi nasıl olur?
2. Otizmi konu alan filmlerin toplumsal farkındalık oluşturmadaki rolü nedir ve toplumsal ve bireysel düzeyde nasıl bir etki yaratmıştır?
3. Otizmi konu alan filmleri üreten film yapımcılarının, senaristlerin ve yönetmenlerin bu konudaki amacı nedir?
4. *Benim Adım Khan* filminde, otizmin spektrum bozuklukları çatısında birleşen Asperger sendromu nasıl ele alınmıştır?
5. Bu film, toplumda otizmle ilgili bir mesaj vermeyi amaçlıyor mu?

Araştırmanın Önemi

Sinemanın bazı kompozisyon özellikleri, insanlığın ve gerçekliğin farklı yönlerinin keşfedilmesine, üzerinde düşünülmesine ve araştırılmasına olanak sağlar. Anlatı çalışması, günlük hayatımızdan uzakta, uzak bağlamlardan benzersiz hikâyeleri ortaya çıkarabilir, böylece zaman veya mekandaki uzaklıkları nedeniyle düşünülemez gerçekleri

ortaya çıkarabilir. Toplumumuzdaki duygusal dinamikler ve ortak yaşam koşulları aynı derecede bilinmeyebileceğinden, ancak birçok göz tarafından görülemeyeceğinden, bu yolculuğun mutlaka uzak coğrafyalarda veya zamanlarda olması gerekmez. Sinema, kamerayı ve anlatı kurgusunu hikayelere, duygulanımlara ve konulara dünyaya tanıklık edecek şekilde odaklayarak görünür kılabilir, görünürlük ve söylene bilirlik rejimleri üzerinde çalışabilir. Böylece antropoloji, psikoloji, toplum, tarih yazımı gibi bilimin birleştirilmiş alanlarına benzer bilgiler geliştirir.[2]

Sinema yalnızca ekranda var olmaz. Günlük deneyimlerle birlikte karakterlerin hikayeleri bizi derinden etkiler, tıpkı dillerinin önemli bir gerçekçilik derecesi ile kendi hayatlarımızı ortaya çıkarması gibidir. İster kurgu ister belgesel olsun, zaman ve mekandaki olay parçaları, önümüze gelen hareketli görüntüler, insana meydan okuyan, kolaylıkla yansıtmaları ve özdeşleşmeyi teşvik eden unsurlarla doludur. Sinema, onu oluşturan kavramlar ve dili dolayısıyla öznenin kendisinden söz eder, insanın ifadesidir. Bu bağlamda psikoloji bilimiyle benzerliği ortaya çıkar.

Film endüstrisinin 1800'lü yılların sonlarındaki çıkış çıkışından bu yana sunduğu çeşitli fiziksel sağlık görüntüleri tasvir eden birçok filme maruz kalmıştır Bazı filmlerin ruh sağlığına ilişkin olumlu bir tartışma yaratırken ve hatta belirli aralıklarla toplumsal bakış açısını değiştirmeyi teşvik ederken, bazı filmlerin izledikleri son derece damgalayıcı yaklaşım nedeniyle öfke yaratmıştır.

Nöro-çeşitliliğin filmlerinde nasıl temsil edildiğine, uygulamada pek çok değişiklik gösterdiğine ancak benzer hücrelere sahipler. Çoğu zaman, nöro-çeşitliliğe sahip karakterler, onları farklı kılan veya ekrandaki nöro-tipik karakterlerle kontrast oluşturan belirli bir özellik aracılığıyla keşfedilir. Aşırı odaklanma ve odaklanma, filmlerde yaygın ve yaygın özelliklerden bazılarıdır.

Otizmin sinemayla ilişkisi son yıllarda beşerî bilimler kapsamında güncel ve tarihsel otizmli yaşamlara ilişkin farkındalık yaratma ve öz savunmayı teşvik etme aracı olarak güncel olarak işlenmektedir. Karan Johar'ın yönetmenliğini yaptığı *Benim Adım Khan* filmi bu bağlamda önem teşkil etmektedir. Otizm spekturum bozukluklarının içerisinde tanımlanan Asperger sendromlu bir adamın hikâyesini anlatırken, etnik ve dini

[2] Gill Branston, **Neden Kuram? S. Sinema Tarih/Kuram/Eleştiri**, Büker & G. Topçu (Ed.), İstanbul: Kırmızı Kedi, 2009, s.67-98.

ayrımcılığını da konu alır. Asperger sendromlu engelli bir karakter üzerinden ahlaki bir mesaj iletir.

Film, Asperger sendromlu bir karakteri ötekileştirmeden yansıtır. Bu noktada araştırma önem teşkil etmektedir. Aynı zamanda, bu çalışma, insanları farklılıklara karşı saygı duyma, ötekileştirmeme ve ayrımcılık yapmama noktasında daha fazla düşünmeye katkı sağlayabilir.

Araştırmanın Yöntemi

Sinemada ruhbilimsel analiz, filmlerin içerdiği karakterlerin, temaların ve olay örgülerinin psikolojik açıdan incelenmesini içeren bir yöntemdir. Ruhbilimsel çözümleme, bilinç ve bilinçaltı etkileşiminin, aklın kurallarıyla ilintili olarak, psikolojik olarak çözümleme biçimidir. Ruhbilimsel eleştiri yaklaşımı içinde yalnızca yönetmen değil, filmlerinin içerik malzemesi ve karakterleri de psikolojik verilerle ele almaktadır.[3]

Çözümlemeci ruhbilimsel analiz yöntemi, film karakterlerini oluşturmada büyük rol oynamasının yanında, kişinin davranışlarını anlamlandırmada da önemli bir noktayı temsil eder ve bunu yaparken bazı sembollerden yararlanır. [4] Bu semboller filmi daha iyi yorumlamamıza, film karakterine empatiyle yaklaşmamız bağlamında önemlidir.

Bu doğrultudan hareketle, çalışmada öncelikle psikoloji bilimi incelenip Otizm spekturum bozukluklarının içinde bulunan Asperger sendromuyla ilgili literatür taraması yapılacak ve *Benim Adım Khan* filmi ruhbilimsel analiz yöntemiyle çözümlenecektir.

1. Asperger Sendromu Kavramına Genel Bir Bakış

Günümüzde otizm adı altında birleştirilen Asperger Sendromu ilk olarak 1940'lı yıllarda Viyanalı çocuk doktoru Hans Asperger tarafından normal zekâ ve dil destekli erkek çocukları gözlemlenerek ‘‘Otistik psikopati’’ (otistik psikopatlar) adıyla duyulmuştur. Dönemin bazı bilim insanları gibi Nazi Almanya'sı ile ilişki içerisinde olan Hans

[3] Gülümser Şavk Belkaya, **Film Çözümlemelerinde Temel Yaklaşımlar**, İstanbul: Der Yayınları, 2002, s. 164.
[4] Gözde Sunal ve Nil Arıkan, "Sinemada Şiddet Olgusu Bağlamında Joker Filminin Çözümlemeci Ruhbilimsel Açıdan Değerlendirilmesi", **Intermedia International E-Journal,** Y.7, S.12, 2020, s.238-251.

Asperger'in engelli çocukların ortadan kaldırıldığı bir Nazi programında aktif şekilde rol aldığı öne sürülmüştür.[5] Hans Asperger gözlemlediği bazı çocukların zihinsel engelli olmadığı yönünde yoğunlaşarak bu çocukları korumayı tercih etmiştir. Bu inceleme sonucunda ağır zihinsel engelli diğer çocukları ise ötenazi merkezine yönlendirmiştir.[6]

Hastalarını geniş bir yaş aralığında inceleyen Hans Asperger, sosyal ve takıntılı özelliklerinin klinik ortamın dışında basitçe ve eksantrik taraflarını ele almıştır. Asperger Otistik psikopati adını verdiği çalışmasında incelediği iki yüz çocuktan dördünün kendilerini sosyal anlamda ifade etme zorluğu yaşadığını, zekâ seviyelerinin normal veya normalin üstü gibi olduğu görünse de sözsüz iletişim becerileri ve empatiden yoksun olduklarını aktarmıştır. İncelediği çocukların fiziksel olarak beceriksizliği önemli bir bulgu olarak görülmüştür. Asperger'in "küçük profesörler" olarak tanımladığı bu çocukların sözlü iletişimlerinin kopuk ve aşırı resmi olduğu, ilgi alanlarının dar ve tek bir doğrultuda ilerlediği görülmüştür.[7] Gözlemlediği çocukların ilerleyen yaşamlarında istisnai başarı ve düşünce yeteneğine sahip olacağına inanan Hans Asperger, yayınladığı bir makalesinde yüksek işlevli olarak adlandırdığı otistik bireyleri şu şekilde ifade etmiştir: "O halde, otistik insanların sosyal topluluğun organizmasında yerlerinin olduğuna ikna olduk. Rollerini iyi, belki de herkesten daha iyi yerine getiriyorlar ve çocukken en büyük zorlukları yaşayan ve bakıcılarına anlatılmaz endişeler veren insanlardan bahsediyoruz." [8]

Hans Asperger'in klinik özelliklerini ve ortak noktalarını incelediği vaka çalışmalarındaki çocukların erkek olması farklı bir tartışma konusu yaratmıştır. Cinsiyet farkının takdir edildiğini gösteren "otizmli kişiliğin erkek zekasının aşırı bir çeşidi" olduğu öne sürülen makale, otistik bireylerin "toplumsal değeri" hakkında bir not ve

[5] Herwig Czech, "National Socialism and "Race Hygiene" in Naziera Vienna", **Molecular Autism**, Y.9, S.29, 2018, s. 1-43.
[6] Barış Korkmaz, **Yüksek İşlevli Otizm Asperger Sendromu**, İstanbul: Aba Yayınevi, 2019, s. 26.
[7] https://books.google.com.tr/books?id=XLtaAwAAQBAJ&q=Asperger+syndrome+%22little+professors%22+Klin&pg=PA5&redir_esc=y#v=snippet&q=Asperger%20syndrome%20%22little%20professors%22%20Klin&f=false (Erişim Tarihi: 20.01.2022).
[8] Uta Frith and Hans Asperger, **Autistic Psychopathy' in Childhood**, England: Cambridge University Press, 1991, s. 37-92

otistik çocuklar ve tüm "karmaşık bireyler" için saygılı, uygun eğitim çağrısı ile sona ermiştir.[9]

Hans Asperger'in Otistik psikopati tanımıyla incelediği tarihe geçen ilk *hastası* Fritz V' dir. Fritz, 1939 yılında okuldan aldığı eğitilemez raporuyla Hans Asperger'e gönderilmiştir. Hans Asperger'in Childhood'daki 'Otistik psikopati' vaka raporunda Fritz'i ve sorunlarını anlama çabaları şu şekilde aktarılmıştır:

> "*Fritz, ailesinin ilk çocuğuydu. Asperger'e göre, annesi Avusturya'nın en büyük şairlerinden birinin soyundan geliyordu ve ailesini çılgın dehanın içinden olarak tanımlıyordu. Ailesi oldukça güzel şiir yazan aydınlardı. Asperger, sendromun genetik bileşenini burada fark etti, çünkü Fritz'in büyükbabası ve birkaç akrabası benzer özellikler sergilemiş ve birçok kez özel okullardan atılmıştı. Yalnız yaşıyordu ve kendi düşünceleriyle meşguldü. Fritz normal doğumla dünyaya geldi. Motor gelişimi gecikti ve çok sakardı, bu da ailesini endişelendiriyordu. Ayrıca yıkama ve temizlik gibi kendi kendine yardım becerilerini öğrenmede sorunları vardı. Bununla birlikte, konuşmayı çok daha erken öğrenmiş ve kendisini bir yetişkin gibi resmi cümle yapısında çabucak ifade etmiştir. Asperger, Fritz'in genç yaştan itibaren kendisine söyleneni asla yapmadığını ve çoğu zaman kasıtlı olarak tam tersini yapacağını kaydetti. Ceza onu yıldırmadı. Huzursuz ve kıpır kıpırdı ve yıkıcı bir dürtüsü vardı. Etrafında kalan tüm oyuncaklar kısa sürede kırılırdı. Diğer çocuklarla da arası pek iyi değildi. Kendisine veya başkalarına yönelik tehlikeyi pek umursamazdı. İlk gün anaokulundan atıldı. Diğer çocuklara saldırdı, ders boyunca kayıtsızca volta attı ve portmantoyu parçaladı. Fritz, insanların ona kızmasını umursamıyordu ve onun itaatsizliğine verdikleri öfkeli tepkilerden keyif alıyor gibiydi. Vurma, zıplama ve ekolali gibi tekrarlayan hareketler sergilerdi. Fritz'in göz teması zayıftı ve insanlarla konuşurken asla yüzüne bakmazdı. Ayrıca donuk, monoton bir sesle konuştu. Ancak bazen bir soruya cevaben "Bunu*

[9] https://blogs.uoregon.edu/autismhistoryproject/archive/hans-asperger-autistic-psychopathy-in-childhood-1944/ (Erişim tarihi: 07.02.2021).

söylemekten hoşlanmıyorum" diye şarkı söylüyor ya da etrafındaki nesnelere ritimler atıyordu.[10]

Hans Asperger'in, hastası Fritz üzerinden sendromun sağlık ve öğrenme üzerindeki etkisini değerlendirdiği görülmektedir. Aynı zamanda günümüzde hala tartışılan Asperger sendromunun genetik faktörü üzerinde açıklayıcı olduğu söylenebilir. Bu çerçeveden bakıldığında Doktor Hans Asperger'in hastası Fritz'den öğrendiklerinin çoğunun günümüzde Asperger sendromunun anlaşılmasına katkı sağladığını söylemek mümkündür.

Asperger terimi 1981 yılında Ulusal Otistik Topluluğunun (National Autistic Society) kurucularından Lorna Wing isimli bir araştırmacı tarafından duyulmuştur. Otizmi birçok dereceli bir zihinsel bozukluk olarak tanımlamada etkili olan, zekâ spektrumundaki insanları etkileyen ve otizme en hafif biçimi olan Asperger sendromu adını veren İngiliz psikiyatrist Dr. Lorna Wing, 20. yüzyılın ortalarına kadar neredeyse hiç duyulmamış olan ve şimdi dünyadaki birçok çocuğun yaşamını etkilediği söylenen bir davranış alanının haritasının yeniden çizilmesine yardımcı olmuştur. Otizmi tek bir durum olarak değil, ilgili problemlerin bir yelpazesi olarak kabul etmesiyle geniş çapta itibar gördüğü bilinmektedir. Aynı zamanda Avusturyalı psikiyatrist Hans Asperger'in çalışmalarını yeniden keşfetmesiyle tanınan Wing, okul çalışmalarına kayıtsız olan ancak trenler, dinozorlar gibi bir veya iki konuyla yoğun bir şekilde ilgilenen bir grup zeki çocukta otizmi yeniden tarif etmiştir. Dr. Asperger'in, tüm otistik çocukların bilişsel olarak engelli veya şizofren olduğu yönündeki yaygın inanışa meydan okuyan ve II. Dünya Savaşı sırasında fark edilmeyen 1944'te İsviçre'de yayınladığı bulguları, doktor Wing tarafından yeniden ele alındı.

Dr. Wing, 1981'de yayınlanan "Asperger Sendromu: Klinik Bir Hesap" adlı kendi makalesinde bulgularını açıkladı. Bir Amerikan örgütü olan Otizm Derneği'nin başkanı Scott Badesch, Dr. Wing'in makalesi yayınlanıncaya kadar, "Asperger'i Asperger dışında kimse duymamıştı" dedi. Dr Wing'in makalesi, önemli bir bilimsel araştırma grubunu geri kazanmanın yanı sıra, Asperger sendromuna, makalesinde öne sürdüğü daha geniş ve güçlü bir kanıtla girmiştir. Wing'e göre otizm, ortak kökleri paylaşan ve bazıları

[10] https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/blogs.uoregon.edu/dist/d/16656/files/2018/11/Asperger-Autistic-Psychopathy-in-Childhood-2h51vw4.pdf (Erişim Tarihi:08.02.2022).

birbirinden çarpıcı biçimde farklı olan bir bozukluklar yelpazesi olarak anlaşılmalıdır.[11] Asperger tarafından Otistik psikopati diye tanımlanan çalışma, psikopatiyi sosyopatik davranışla eşitleme yönündeki popüler eğilim sebebiyle yanlış anlaşılmalara yol açmış ve tartışma konusu olmuştur. Çalışmayı Asperger adıyla geliştiren Wing, bilim ve sanatta ilerlemek esasında otistik bireylere ihtiyaç duyulduğuna inanmış ve bu doğrultuda çalışmalar yürütmüştür. Doktor Wing, Otizmin birçok dereceli bir zihinsel bozukluk olduğunu ve Asperger Sendromunun bunlardan biri olduğunu tanımlamada etkin rol almıştır.

Asperger Sendromu ilk olarak 1994 yılında *Amerikan Psikiyatri Birliği'nin Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı*'na (DSM-IV) eklendi. 2013 yılında yayınlanan DSM-V kitabında ise ayrı bir tanı kategorisinden çıkarılan Asperger Sendromu, Otizm Spektrum Bozukluğu tanısı altında toplanmıştır.[12]

1.1. Kişilik Özellikleri

Asperger sendromu, sözel olmayan davranışlar, akran ilişkileri geliştirmede başarısızlık ve sınırlı, tekrarlayan ve basmakalıp ilgi veya davranış kalıpları ile sosyal karşılıklılık eksikliği gibi sosyal etkileşimlerdeki bozulmalarla karakterize edilen yaygın bir gelişimsel bozukluktur. Erkeklerde kız bireylerden daha yaygın olarak görülmektedir.

Asperger tanılı çocuklarda genellikle normal çocuklarda beklenen yaşta konuşmaya başlarken yürüme gecikebilir. Tam bir dilbilgisi bilgisi güç elde edilir ve birinci şahıs formlarının yerine ikinci veya üçüncünün değiştirilmesiyle zamirleri doğru kullanmakta zorluk olabilir. Konuşmanın içeriği anormaldir, bilgiç olma eğilimindedir ve genellikle ilgi alanları doğrultusunda uzun tartışmalardan oluşur. Bazen bir kelime veya deyim kalıplaşmış bir şekilde tekrar edilir. İletişimin sözlü olmayan yönleri zayıftır. Öfke veya üzülmek gibi güçlü duygular dışında çok az yüz ifadesi taşırlar. Vokal tonlama monoton ve boğuk ya da abartılı olma eğilimindedir. Hareketler sınırlıdır ve sakarlık sık görülen bir durumdur. Bununla beraber hareketlere eşlik eden konuşma uyumsuz ilerler. Diğer insanların mimiklerini ve jestlerini anlama yönleri oldukça zayıftır ve Asperger sendromlu kişi bu tür sözel olmayan işaretleri yanlış yorumlayabilir veya görmezden

[11] https://www.nytimes.com/2014/06/20/health/dr-lorna-wing-who-broadened-views-of-autism-dies-at-85.html (Erişim Tarihi: 09.02.2022).
[12] İrem Anlı, **Asperger Sendromu ve Şizoid Günlüğü**, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 2005, s. 2.

gelebilir. Kaba motor hareketlerinde beceriksiz ve koordinasyonsuzluk hakimdir. Duruş ve yürüyüş tuhaf görünmektedir.

Asperger sendromuna sahip çocuklar genellikle nesneleri döndürmekten ve hareket duruncaya kadar izlemekten zevk alırlar. Belirli eşyalara yoğun bir şekilde bağlanma eğilimi gösterirler ve tanıdık yerlerden uzakta olduklarında çok mutsuz olurlar. Değişime direnç gösterirler. Sendromu en tipik biçimde olanlar, belirli becerilerin yanı sıra bozukluklara da sahiptir. Mükemmel ezbere hafızaları vardır ve astronomi, jeoloji, buharlı tren tarihi, kraliyet soyağacı, otobüs tarifeleri, tarih öncesi canavarlar veya bir televizyon dizisindeki karakterler gibi bir veya iki konuya yoğun bir şekilde ilgi duyarlar. Seçtikleri alanla ilgili mevcut her gerçeği özümserler ve dinleyici ilgilensin ya da ilgilenmesin, onun hakkında uzun uzun konuşurlar, ancak öğrendikleri gerçeklerin anlamını çok az kavrarlar. Satranç gibi iyi bir ezbere ihtiyaç duyan masa oyunlarında da başarılı olabilirler ve bazılarının müzik yeteneği vardır.

Asperger sendromunda çocuklar okulda acımasızca zorbalığa uğrayabilirler. Gittikleri okullarda daha şanslı olanlar 'profesör' olarak kabul edilebilir ve sıra dışı yeteneklerinden dolayı saygı görebilirler. Asperger, onları yetersiz öğrenciler olarak tanımlar çünkü öğretmenin talimatlarına ve sınıfın geri kalanının etkinliklerine bakılmaksızın kendi ilgi alanlarını takip ederler.[13] Ergenlik dönemine kadar gelişen süreçte konuşma ve zekasal anlamda bir sıkıntı olmadığından ya da davranışsal olarak belirgin şekilde rahatsız edici kalıplar bulunmadığından Asperger sendromuna sahip çocuk farklı olduğunu anlamayabilir. Birçoğu, özellikle ergenliğe yaklaştıkça diğer insanlardan farklı olduklarının farkına varır ve sosyal sıkıntılar bu süreçte başlar.

1.2. Sosyal Etkileşim (Sosyal ve Duygusal Dünyayı Anlama Sorunsalı)

Asperger Sendromu, sosyal etkileşim ve iletişim gibi bir dizi bozukluğu içerir. Semptomların şiddetine bağlı olarak, Asperger hastaları yalnızca sosyal temasta göze çarpabilir veya sosyal ve profesyonel yaşam alanlarında geniş kapsamlı kısıtlamalardan mustarip olabilir.

[13] Hans, Asperger, "Zur differentialdiagnose des kindlichenAutismus". **Actapaedopsychiatrica,** Vol.35, 1968, s.136-145.

Asperger Sendromunun en belirgin özelliklerinden biri iki yönlü sosyal etkileşim noktasındaki bozukluk olarak değerlendirilmektedir. Bu durum öncelikle sosyal temastan çekilme arzusundan kaynaklanmamaktadır. Sorun, sosyal davranışı yöneten kuralları anlama ve kullanma yeteneğinin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu kurallar yazılı olmayan, belirtilmeyen lakin karmaşık, sürekli değişen ve konuşmayı, jestleri, duruşu, hareketi, göz temasını, kıyafet seçimini, başkalarına yakınlığı ve davranışın diğer birçok yönünü etkiler. Bu alandaki beceri derecesi normal insanlar arasında değişir, ancak Asperger Sendromlu birey normal aralığın dışındadır. Sosyal davranışları tuhaftır. Zorluklarının farkında olabilirler ve hatta bunları aşmak için çaba harcarlar, ancak uygunsuz yollarla ve başarısız olduklarının sinyalini verirler. Yaklaşımlarını ve tepkilerini başkalarının ihtiyaçlarına ve kişiliklerine uyacak şekilde hareket etme sezgisine sahip değillerdir.[14]

Asperger Sendromlu bireyleri otizmli insanlardan farklı kılan şeyin daha fazla etkileşim arzusu olduğu söylenebilir. Sosyal etkileşimlerinde uzak veya pasif olarak tanımlanabilecek daha klasik otistik çocukların aksine, Aspergerli çocuklar aktif ama tuhaf olma eğilimindedir. Sürekli yalnız kalmakla yetinmezler, başkalarıyla arkadaşlıklar kurmanın özlemini duyarlar. Arkadaşlığın nasıl yürütüleceği konusunda sıkıntı yaşarlar. Yaklaşımları garip ve tek taraflıdır. Karşıdaki kişinin de dikkate alınması gereken ihtiyaç ve istekleri olduğunu anlama eksikliği sorunu yaşarlar. Sosyal veya duygusal ipuçlarını iyi okuyamadıkları için duyarsız, saldırgan veya tuhaf görünürler ancak nasıl algılandıkları konusunda çok az ön görüleri vardır.

Asperger sendromlu bireyler düşündüklerini nöro-tipik insanların kullandığı sosyal filtre olmadan söyleme eğilimindedirler. Böyle bir yorumun olumsuz olarak karşılanabileceğinin farkında olmadan birinin ırkı, dini, dili veya engelliliği hakkında yorum yapabilirler. Empati duygusundan yoksundurlar ve bu durum sosyal yaşamlarında sorun yaratabilmektedir.

As'li biri özellikle yaşıtlarıyla arkadaşlık kurmayabilir. Dostluk, arkadaşlık anlayışı anlaşılmazdır ve beklentisi yüksektir. İlişkilerde kesin karşılık arayabilir. Diğerleriyle ilişkilerinde sürekli ve bazen de ciddi sorunlar yaşar. Arkadaş yokluğunun çeşitli

[14] Adams Pool, **Obsessive Children: A Sociopsychiatric Study**. London: Butterworths, 1973.

nedenleri olabilir. Bunlar, kişiler arası öznel alanda ötekinin özellikleri ve önem verdiklerine dikkatsizlik, ilişki başlatma sorunu, normal görünüp anormal beceriksizlik göstermesi ve uyumsuzluk şeklindedir. Çevresi ve sınıf arkadaşları tarafından cins, tuhaf, eksantrik, çıkıntı, gıcık, kıl gibi nitelendirmeler alır. Benmerkezci olarak suçlanabilirler. Adeta kendi arzularının peşinden gidiyor gibidirler. Başka bir insana saygı duymuyor gibi davranırlar. Başka bir insanı anlamada ciddi sorunları vardır. Mizah duyumu eksiktir. Özellikle kendisine yapılmış bir şakayı anlamazlar. Bu da sık sık alay konusu olmalarına neden olur.[15]

Asperger sendromlu bir bireyin arkadaşlık ilişkilerindeki bozukluk beklenen bir sonuç olarak görülmektedir. Aspergerli birey ilişkiyi nasıl yürüteceğini bilemediği gibi nasıl başlayacağı konusunda da sıkıntı yaşar. Örneğin bir topluluğa girdiklerinde selamlaşma, tanışma ve sohbete başlayıp ilerletme sorun teşkil eder. Kime selam verip kime kendini tanıtacağını, sohbete nasıl başlayıp devam ettireceği konusunda sıkıntı yaşarlar. Karşıdaki bireyin yüz ifadesini, ses tonunu ve vücut dilini anlamakta ve yorumlamakta sıkıntı yaşarlar. Asperger Sendromunda karşı cinsle ilişkiler, daha genel sosyal beceriksizliğin iyi bir örneğini sergiler. Asperger Sendromlu kişilerin kafasını karıştıran duygu ikili duygusal ilişkilerdir.

Nöro-tipik insanların yaşadığı modern aşk anlayışından uzak bir tavır halindedirler. Hayranlık ve sevgi gibi duygularını ifade etmekte güçlük çekerler. Aspergerli bir birey ile yaşanan ilişkiyi en çok etkileyen ve karmaşıklaştıran şey, onların empati eksikliği ve kişilerarası duyguları anlama eksikliğidir. Başarılı sosyal etkileşim her zaman kendinizi diğer kişinin yerine koyma, diğer kişinin ilgi ve ihtiyaçlarını algılamak anlamına gelmektedir. Endişelerinize ve hislerinize ilgisiz görünen Aspergerli biriyle ilişki geliştirmek nöro-tipik bir birey için zor olabilir. Karşıdaki kişinin duygularını hissetmek konusunda yetersizdirler ve çoğu zaman bunu nasıl uygulayacaklarını ve göstereceklerini bilemezler. Otistik bilim adamı Temple Grandin durumu şu şekilde ifade etmiştir: "Duygularım çoğu insanınkinden daha basittir. Kişilerarası bir ilişkide karmaşık bir

[15] Korkmaz, **a.g.e.,** s. 46-47.

duygunun ne olduğunu bilmiyorum. Sadece öfke, korku, mutluluk ve üzüntü gibi basit duyguları anlıyorum.” [16]

2. Sinema ve Psikoloji İlişkisi

"Her biri kendi kaderini yaratır:
Tanrı'nın size verdiğinden yararlanın.
Her şeyi yapın, elinizden gelenin en iyisini yapın.
Tanrı bizim aynı olmamızı isteseydi,
Bacaklarımıza tel takardı."
Forrest Gump (Robert Zemeckis, 1994)

Sinema, kendinden önceki sanatlar gibi ve bir bakıma bunların bir bileşimini temsil ettiği için insanın sorunlarından, deneyimlerinden, hayallerinden, çatışmalarından ve kaygılarından beslenmiştir. Sinemanın büyük kitlelere ve genel olarak kamuya ulaşmanın kültürel bir aracı olduğundan, toplumla ve mevcut normlarla ilişkili olduğu bilinmektedir. Bu durum psikiyatri içinde geçerlidir. Aynı çağda doğan sinema ve psikiyatri de en başından beri aynı konuyu paylaşmıştır. İkisi de her zaman düşünceler, duygular, motivasyonlar, davranışlar ve hayat hikayeleriyle uğraşmıştır.

Geçmişten günümüze dünyamızın, sosyal, politik ve kültürel ruhunda rol oynayan sinemanın, eğlence ve eğitim kaynağı olarak ve insanların akıl hastalığına karşı tutumları üzerinde önemli bir etki olduğu bilinmektedir. Filmler, karakter tarzlarının ve psikopatolojik bozuklukların yanı sıra kişisel ve aile dinamiklerinin gerçekçi tasvirlerini, hâkim sosyal normlara atıfta bulunan alt metinlerle sunabilir. Filmleri öğretim için kullanmanın bir avantajı, iyi hazırlanmış, ilginç ve canlı olmaları ve gizlilik konusunda hiçbir endişesinin olmamasıdır. Karakterler semptomlarını izole bir klinik karşılaşmada değil, yaşamları bağlamında yaşarlar. Sinema, görüntüsü ve sesiyle eğlence kültürü içinde bir duygu uyandırıcıdır ve başlı başına tıp eğitimi evreninde yararlı bir kaynak haline gelmiştir. Geniş kitlelere ulaşan sinema sanatı sayesinde (hastalıklar ve hepsinden önemlisi hastalar ve aileleri hakkında) daha fazla şey öğrenebilir ve daha iyi öğretebilir durumu doğmuştur.

[16] Grandin Temple, “Ich bin die Anthropologin auf dem Mars: mein Leben als Autistin”, **Droemer Knaur**, 1997, s. 110.

Zihinsel bozukluklar ve hastalıklar toplumsal olarak rahatsızlık olarak kabul edilir ve bu nedenle filmlerde merkezi olarak ele alınması için yeterli dramatik alan sunar. İzleyiciler burada sunulan bilgilerin doğru olduğunu kabul eder. Filmler, gerçekliğin yalnızca bir yanılsamasını yaratabilmesine rağmen, gerçekliği inşa etmenin bir aracıdır. Filmlerin asıl amacı, geniş bir izleyici kitlesine hitap eden ve heyecan yaratan heyecan dolu anlar yaratmaktır. Bunu başarmak için, özellikle zihinsel bozuklukları ele alırken, karmaşık içeriğin ve semptom yelpazesinin azaltılması gereklidir. Bu basitleştirilmiş temsiller gerçek ve doğru olarak algılanır ve sosyal modele entegre edilir. Sonuç olarak, sunulan yetersizliklerin basmakalıp ve klişe yüklü bir görüntüsü oluşturulmaktadır.

Nörogelişimsel bir bozukluk olan otizmin sinema ile arasındaki bağ erken çocukluk dönemindeki çocuğun bilişsel gelişimini karakterize eden üçlü dikkat (çocuk-yetişkin-nesne/olay) ile onun algıladığı üçlü dikkat arasında ince bir bağın olduğu düşünce üzerine kuruludur. Sinemada hem izleyicinin hem de yönetmenin (izleyici-yönetmen-film) bakış açısıyla kendini gösterir. Yaşadığımız dönemde farkındalık yaratmada oldukça etkili olan sinema sanatı otizmi değişik boyutlarda incelemektedir. Elbette sinema, belirli özelliklere sahip karakterler yaratırken, gerçekliği her zaman bir dereceye kadar abartır, drama veya komediye doğru uç noktaları öne çıkarır, çünkü bu, geniş bir izleyici kitlesini çekmenin ve duygular uyandırmanın tek yoludur. Sonuç olarak, filmler genellikle otistik karakterleri sempatik, basmakalıp ve tek taraflı olarak tasvir eder ve bu da genellikle gerçek dünyada otistik insanlara nasıl davranıldığını etkilemektedir.

2.1. Sinema ve Psikoloji İlişkisi Bağlamında Örnek Filmlerde Asperger Sendromunun İşlenişi

Otistik karakterlere sahip filmleri teşhisle ve insanlarla ilgili olarak iki türde incelemek mümkündür. İlki, yalnızca otistik bireyin günlük veya benzersiz zorluklarıyla başa çıkmaya, normal bir yaşam sürdürme mücadelesine, basmakalıp semptomlara ve otistik karakterlerin sevdiklerinin karşılaştığı ve bu karakterlerin görmezden geldiği strese odaklanma eğilimindedir. İkinci durum ise otizmli bireyin teşhisin getirdiği zorluklarla beraber genel ilişki çerçevesine odaklanmaktadır. Bu filmlerin kahramanlarının görüntüleri dramatize edilir ve bu özellikle, otizm spektrum bozuklukları tanısının alt

kategorisinde incelenen Asperger sendromu için de geçerlidir. Belirtiler, sık sallanma, konuşma güçlükleri, az gelişmiş empati kahramanların temel özellikleri olarak işlenmektedir. Filmlerdeki otistik karakterler sosyal olarak beceriksiz veya uyumsuzdur, herhangi bir değişikliği kabul etmezler. Geniş bilgiye sahip oldukları özel bir ilgileri vardır, dış ve kaotik dünyaya karşı oldukça savunmasızdırlar ve gelişmiş rutine ve kişisel ritüellere güçlü bir şekilde bağlıdırlar.

Bollywood tarzı uzun ama oldukça hafif *Benim Adım Khan(Karan Johar,2010),* izlenmesi zor Belçika yapımı *Ben X (Nic Balthazar, 2007)* ve Avustralya yapımı animasyon filmi *Mary and Max (Adam Elliot, 2009)* bu tür kahramanlara sahip filmlere örnek olarak verilebilir.

Aslında, kahramanın elbette duyguları vardır, sadece başkalarının duygularını zayıf okur ve rutinde huzur bulurlar. Filmlerde temsil edilen otistik insanlar genellikle egzotik bir öteki ya da bir olay örgüsü aygıtı olarak sergilenmiş, bu da güçlü varsayımları ve klişeleri daha da gömmüştür. Otizm, tipik olarak, idealize edilmiş bir normallikten bir sapma olarak, film yapma fırsatları önceden var olan bir sinema diline ve tasarım gereği otistik sanatçıları ve yapımcıları dışlayan üretim modeline geri döndüğü bir açık model içinde temsil edilir.

Otizmin sinemayla ilişkisi, son yıllarda çağdaş ve tarihi otistik yaşamlar hakkında farkındalık yaratma ve öz-savunmayı teşvik etme aracı olmuştur.[17] Otizmin sinemadaki temsilleri geçmişten günümüze artarak devam etmektedir. Bu temsiller edebiyatta olduğu gibi tekrar eden özellikler, motifler, figürlü süslemelerle oluşan hikâye çerçevesinde görülmektedir. Genellikle kolektif kültür ve toplumsal farkındalık için bir araç olan sinema dünyası, izleyiciye küçük şaheserler vererek bu konuya da kendini adamıştır. 1960'lardan itibaren otizm ve Asperger sendromu tanılarıyla ilgili tasvirler daha sık görünür olmuştur[18]. İzleyicinin bakış açısı romanlardaki, televizyonlardaki ve sinemadaki kurgusal tasvirler çerçevesinde şekillenmiş, farkındalıkları

[17]Phıl Schwarz, **Autism and Representation.** Mark Osteen (Ed.), New York: In Routledge Taylor and Francis Group, 2008.
[18]Stuart Murray, "Autism and the contemporary sentimental: fiction and the narrative fascination of the present", **Lit Med,** Vol. 25, No. 1, 2006, s.24–45.

artmıştır.1990'ların sonlarına doğru otizmin medyadaki temsili giderek hız kazanmıştır. İzleyicinin otizm anlayışı 1988 yapımı *Rain Man* ile farklı bir boyuta ulaşmıştır.

Bu çerçeveyle Asperger sendromu ve sinema ilişkisini örnekleyen *Mary and Max, Adam, Ben X, Mozart ve Balina* filmi incelenecektir.

2.2 Mary and Max

"Kendimi engelli veya kusurlu hissetmiyorum" (Max, Mary ve Max , 2009).

Şekil 1. Mary and Max

Bir animasyon filmi olan *Mary and Max* Asperger sendromu bağlamında önemli bir yer teşkil etmektedir. Adam Elliot tarafından yönetilen ve Avustralya'da geçen *Mary ve Max,* bir New Yorker, Max Horowitz ve Mary Dinkle arasındaki ilişkiyi konu alır. Max, yalnız bir karakterdir. Filmin çeşitli noktalarında Max'le ilgili sorunların esas olarak arkadaşlıklar ve insanlarla nasıl başa çıktığı (veya uğraştığı) aracılığıyla ortaya çıktığını öne süren senaryolar sunulur. Seyirci, Max'te farklı bir şeyler olduğunu bilir ancak bu, filmin ortalarına kadar hecelenmez. İpuçları ve bağlamlar araştırılır. Davranışları ve hatta Max ile sahnelerde kullanılan siyah beyaz görüntülerin kullanımı; yaşam perspektifinin altını çizer. Ancak filmin 52. dakikasına kadar bir teşhis net bir şekilde sunulmaz. Bu noktada Max'ten kendisine nasıl teşhis konulduğunu duyulur: "Geçenlerde akıl hastanesindeyken bana Asperger Sendromu denen yeni bir şey teşhisi koydular". Bu noktada filmde engellilik durumunun da altının çizildiği görülmektedir.

Max kendine Aspie der bu Asperger sendromunun halk arasında kısaltılmış terimi olarak bilinir. ‘‘Bu literatürden edinilen Aspie deneyiminin resmi, yabancılaşmayı ve ana akım yaşamı ona tam olarak erişememeden görebilmeye ilişkin güçlü bir duyguyu akla getiriyor’’[19]. Max, Aspie’nin bazı özelliklerini açıklar. Açıklama yaparken onun bakış açısını ve durumuna karşı halkın tepkisini tanıtan iyi resimlenmiş örnekler kullanılır. Max’in film süresince Asperger sendromunun zorluklarıyla başa çıkma eğilimi görülmektedir. Başa çıkma stratejilerinin bir parçası olarak, Max’in, karşısındaki bireyin kafa karıştırıcı yüz ifadelerini anlamlandırabilmesi için kendisine bir kitap hazırladığı görülür. Zira Asperger sendromlu bir birey için yüz ifadelerini anlamlandırmak zor bir durumdur. Tekrarlayan rutinler veya egzersizler; konuşma ve dildeki özellikler, sosyal ve duygusal olarak uygun olmayan davranışlar, akranlarla etkili bir şekilde etkileşime girmeme, sözsüz iletişim ile ilgili sorunlar, beceriksiz ve planlanmamış motor hareketler Asperger sendromunun tipik özellikleri olarak bilinmektedir[20]. Sözel olmayan ipuçlarını anlamak için bir eskiz defteri kullanır Max. Bu durum karmaşık görevleri iyi şekilde tamamla yeteneğini gösteren Max’in Asperger sendromunun iyi bilinen bir gücünü temsil ettiği şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte, büyüleyici ve ilginç olan, Max'in nasıl yaşadığının ve etrafındaki dünyada gezinmeyi nasıl başardığının temsilidir. Max'in yaşam tarzına dair kafa karıştırıcı ve zaman zaman üzücü bir bakış açısıyla karşılaşılır. Fikirlerine ve dünyaya bakış açısı ve akıl hastalıkları hakkındaki sorulara yardımcı olması için Mary ile olan ilişkisine güvenir. Animasyonun) bu temaları ele alma ve toplama şekli etkileyici ve zaman zaman duygusaldır.

Hem Max hem de Mary'nin hayatlarında sorunları vardır. Max'in durumu açıkça tanımlanmış ve eğitimli düşünce ile dikkatlice araştırılmıştır. Film, izleyiciye zaman zaman kafa karıştıran koşullarla nasıl başa çıkabileceğini ve başkalarına nasıl davranılabileceğini yansıtmak için bir alan sağlamaktadır. Ancak filmdeki esas odak noktanın izleyiciye Aspergerli insanları anlamak için bir yol sunduğu söylenebilir.

[19] Joyce Davidson. “Autistic Culture Online: Virtual Communication And Cultural Expression Of The Spectrum”, **Social and Cultural Geography**, 2008, Vol.9, No. 7, (Çevrimiçi) Google Scholar**,** s. 791–805.

[20]https://www.sciencedirectcom.translate.goog/topics/neuroscience/aspergersyndrome?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr hl=tr&_x_tr_pto=sc (Erişim Tarihi 25. 03. 2022).

2.2.1. Mary ve Max'in Hikâyesi

- Kahraman kartı:
    - İsim: Mary ve Max. Yaş: Mary, 8 yaşında ve Max, 44 yaşında. Yer: Mary Melbourne'de ve Max New York'ta yaşıyor.
    - Hastalık: Asperger sendromu.
    - Film: *Mary ve Max* (Adam Elliot, 2009). Avustralya.
- Duygular:
    - İki çok özel varlığın 20 yıllık mektup ilişkisini anlatır.
    - Asperger sendromunu her yaşta anlamak için pırlanta niteliğinde bir animasyon filmidir.
- Yansımalar:
    - Asperger sendromlu insanların dünyasının bir kısmını saygıyla anlamak için yedinci sanatın küçük bir cevheri.
    - En iyi ders kitaplarından daha fazlasını söyleyen çerçeve ifadeleri.
- Cümleler:
    - Sen kusurlusun, ben de öyle. Bütün insanlar kusurludur... Gençken kendimden başka biri olmak istedim. Kendimizi, kusurlarımızı ve her şeyi kabul etmemiz gerekecek ve kendimizi seçemeyiz. Kusurlar; onlar bizim bir parçamız ve onlarla yaşamak zorundayız. Ancak arkadaşlarımızı seçebiliriz. Herkesin hayatı uzun bir kaldırım gibidir, bazıları iyi döşenmiştir, bazılarında benimki gibi çatlaklar vardır.
    - Dünyayı çok kafa karıştırıcı ve kaotik buluyorum çünkü zihnim çok gerçekçi ve mantıklı.
    - İnsanların yüz ifadelerini anlamakta zorlanıyorum; daha gençken, küçükken bana yardımcı olan bir kitap yapmıştım. Kafam karıştı, hala bazı insanları anlamakta güçlük çekiyorum.
    - El yazım zayıf, aşırı hassas, sakar ve çok endişeleniyorum. Problem çözmeyi seviyorum ve duygularımı ifade etmekte zorlanıyorum ama hissetmiyorum işe yaramaz, kusurlu ya da tedaviye ihtiyacım varmış gibi; ‘aspi’ olmayı seviyorum. Yine de değiştirmek istediğim bir şey var: Keşke düzgün ağlayabilseydim.

- Maalesef teneke kutularda bebekler olmuyor. Dört yaşındayken anneme sordum ve bana hahamların yumurtladığı yumurtalarda geldiklerini söyledi. Yahudi değilseniz Katolik rahibeler tarafından yumurtlarlar. Ateisttirler, pis, yalnız fahişeler tarafından yumurtlanırlar. Demek Amerika'da çocuklar böyle doğuyor.

2.3. Adam

Şekil 2. Adam

Max Mayer'in yazıp yönettiği Amerikan yapımı Adam filmi, Asperger sendromlu Adam (Hugh Dancy) ile komşusu Beth (Rose Byrne) arasındaki ilişkiyi konu alır. Uzay ve astronomi konusunda meraklı bir mühendis olan Adam, babasının ölümünden sonra 29 yaşında ilk kez yalnız kalır ve ardından işini kaybeder. Rutin yaşamına ve sosyal temastan kaçmaya dikkat eden Adam yalnızdır. Babasının eski arkadaşı Harlan dışında başka hiçbir sosyal ilişkisi yoktur. Adam, beceriksizdir, güvensizdir, sosyal ilişkiler kurmakta derin bir güçlük çeker, muhataplarının asla gözlerinin içine bakmaz, insanlarla uyum sağlayamaz, sözlü olmayan mesajların şifresini çözemez veya duyguları anlayıp iletemez ve gerçeğe bağlanamaz. Adam, kelimelerin dışında konuştuğu için, davranışlarında takıntılı ve tartışmalarda tekrarlayıcıdır; yalan söyleyemez ve genellikle doğrudan ve dürtüsel davranır. Adam'ın evreni başlı başına başka bir evrendir. Rahatsız edici bir evren olarak görülür ama aynı zamanda büyüleyici, hassas ve hareketlidir.

Adam, apartmana yeni taşınan Beth ile tanışır ve aralarında bir arkadaşlık başlar. Komşusunun başına bela olan rahatsızlığın farkında olmayan Beth, başlangıçta onun tuhaf davranışları, hapishanelerden ölüme ve cinsel uyarılmaya kadar uzanan konuşmaları karşında şaşırır. Beth, baştaki güvensizliğin ardından şoka uğrar ve büyülenir. Beth, Adam'ın Küçük Prens'e benzeyen evreninde çöle düşen uçağın pilotu olur ve Adam tıpkı küçük prens gibi ona çok şey öğretir. Daha sonra ikili arasında şefkatli ve bir o kadar da sıra dışı bir aşk hikayesi başlar. Bilinmeyen ve yabancı hayatı görmek her ikisi içinde yeni yollar açar.

Asperger sendromu gibi Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireyler sosyal olarak ilişki kurmakta zorlanırlar. Bu durum karşı cinsle ilişkilerde daha net olarak görülür. Bir ilişkiye başlasalar bile nasıl yöneteceklerini bilemezler[21]. Genel olarak, Adam ve Beth'in ilişkilerinin tasviri, Asperger sendromlu bir erkek ile nöro-tipik bir kadın ilişkisinin biraz basmakalıp bir modelini temsil ettiği şeklinde yorumlanabilir.

Filmde Asperger sendromlu insanların yaşadığı duygu eksikliklerini özümsemek adına soğuk tonların kullanıldığı görülmektedir. Buna karşı filmin müziklerinde büyük bir orkestra kıvamında tüm enstrümanların kullanılmasıyla, filmin kahramanının basit ve aynı zamanda garip davranış kalıplarıyla el ele giden bir notaya ulaştığı söylenebilir.

Adam filminin Asperger sendromunun olumsuz ve hayatı etkileyen birçok yönünü bir dizi dış unsurla birleştirerek izleyici için nasıl eğlenceli ve ilginç bir ürün haline gelebileceğinin güzel bir örneğidir. Buna ek olarak, kahramanın birçok davranışının jestler ve diyaloglar aracılığıyla açıklanması Asperger sendromunun izleyici üzerinde yarattığı farkındalık üzerinden önemli bir temsil olduğunu söylemek mümkündür.

2.3.1. Adam'ın Hikâyesi

- Kahraman kartı:
    - İsim: Adam (Hugh Dancy). Yaş: 29. Yer: Amerika Birleşik Devletleri
    - Hastalık: Asperger Sendromu
    - Film: *Adam* (2009, Max Mayer). ABD

[21] Robert S.P. Jones and Tor Ole Meldal, "Social relations and Asperger's syndrome: A qualitative analysis of first-hand accounts", **Journal of the Mentally Handicapped,** Vol.5, No.1,2001, p.35-41.

- Duygular:
    - Adam adında Asperger sendromlu bir gencin yaşamını konu alır.
    - Asperger sendromunun sosyal ilişki kurmada yarattığı güçlükle beraber komşusuyla duygusal ilişkisini anlatır.
- Yansımalar:
    - Adam ile komşusu Beth'in ilişkisinin tasviri, Asperger sendromlu bir birey ile nöro-tipik bir kadının basmakalıp modelinin bir temsilidir.
- Cümleler:
    - Bu onun suçu değil, ama o ondan çok bir çocuk gibi. O asla hayranınız, hayran kalacağınız bir adam olmayacak... O başka bir dünyada yaşıyor. Bu tür bir taviz vermek zorunda kalmamalısınız.
    - En sevdiğim çocuk kitabı uzak bir asteroid'den dünyaya gelen küçük bir prensle ilgiliydi. Uçağı kaza yapıp çöle düşün bir pilotla tanışıyordu. Küçük prens pilota çok şey öğretiyordu. En çok da sevgiyle ilgili şeyler. Babam her zaman küçük prens gibi olduğumu söylerdi. Ama Adam'la tanıştıktan sonra başından beri pilot olduğumu anladım.
    - Bazen benim için zor oluyor. Bunu benim için zor kılan bir sorunum var. Adı Asperger sendromu. Etkilerinden biri de karşıdaki kişinin ne düşündüğünü anlamamak. Beynim nöro-tipiklerin beyninden farklı çalışıyor. Bazen onları anlayamıyorum. Özellikle de söylediklerinden farklı bir şeyi kastettiklerinde.
    - Asperger sendromluların çoğu çok dürüsttür. Psikologlar bunun hayal gücü eksikliğinden ileri geldiğini düşünüyor. Ancak psikologların çoğu da nöro-tipiktir. Albert Einstein, Thomas Jefferson, Mozart hepsinin çok geniş hayal güçleri vardı. Muhtemelen onlarda Asperger sendromluydu.

2.4. Ben X (2007)

Şekil 3. Ben X

Nic Balthazar'ın yönettiği *Ben X* filmi, Asperger sendromlu Ben isimli karakterin yaşadığı sosyal zorbalık üzerinden kurgulanmıştır. Ana karakter Ben, Asperger sendromunun bazı özelliklerinden ötürü yaşıtlarından farklı davranışlar sergilemektedir. İlişki kurmakta güçlük çeker ve zamanının çoğunu odasında gerçek dünyanın baskılarından kaçmak için sığındığı bilgisayar oyunlarıyla geçirir. Odasının kapalı kapısının ardında, gerçeklik ve hayal arasında gerçek bir tampon bölge vardır ve Ben bu evrenin efendisidir. Ana karakter Ben, bilgisayarın kontrolünde yaşamaktadır. En sevdiği video oyunu olan Arclord'un dünyasına girer. Bu hayali dünyada, dünyayı fethedebilecek bir ordunun yenilmez kahramanı *Ben X*'e dönüşür. Ben, sanal dünyanın içinde Scarlite isimli bir kıza âşık olur ve bu süreçten sonra sanal ile gerçek iç içe geçer. Ben için sorun okul arkadaşları tarafından uğradığı zorbalıklar noktasında açığa çıkar. Bogaert ve Desmet tarafından tekrarlanan saldırılara maruz kalır. Ben yaşadığı psikolojik ve tacizle sonuçlanan fiziksel şiddet karşısında intihar ederek ölümle sonuçlanan bir durum kurgular. Bu kurgu bir ayna görevi üstlenerek şiddet uygulayan sosyal çevreye farkındalık kazandırır.

Film, Archord'un sanal dünyasında başlarken; genç bir adamın dış sesle konuştuğu duyulmaktadır. Jenerikler, savaşçıları ve aralarında beyaz bir ata binme sürecindeki genç bir adamı gösteren bilgisayar tarafından oluşturulmuş görüntülerin arka planına doğru kayar; Daha sonra genç bir savaşçıyla tanışmak için uçsuz bucaksız bir araziyi dörtnala geçer. Bu kredi dizisi, kamera önünde konuşan bir kadını gösteren birden fazla flaşla kesintiye uğrar. Aynı zamanda, klavyede tıngırdayan ellerin alanında belirdiği görülür. Son olarak, sekansın sonunda, alanın genişletilmesi sahnenin gerçek bağlamını

ortaya çıkarır. Arkadan filme alınan bir genç, Archrd'ın sanal evrenini andıran bir ortama entegre edilmiş bilgisayar oyununu oynamakla meşguldür. Kameranın bu geri adımı atması, izleyicinin gerçekte filmin bilgisayar tarafından oluşturulmuş görüntülerle üretilmeyeceğini, diğer şeylerin yanı sıra gençlerin video oyunlarıyla ilişkisini ele alacağını anlamasını sağlar; bu geri tepme hareketi, flaşlar sayesinde röportaj yapılan daha yaşlı ve gerçek kadının şüphesiz annesi olduğu hipotezini kurulmasını sağlar.

Nic Balthazar'ın filmini tanıtan uzaklaştırma figürü, bir bakıma yönetmenin gösterilenle saklı olan arasındaki bölünmede görülür. Kişi gerçekte gördüklerini bağlamın dışında ve parçalanmış bir şekilde verebilir. Başka bir işlemle elde edilen alanın büyütülmesi şeklini aldığında hem gerçek hem de mecazi olarak kullanılan bu tekrar eden uzaklaştırma figürü sayesinde, izleyicinin kısmen anlam vermesine izin verilir. Filmdeki sanal ile gerçekler ilişkisi de bu düşünceyle desteklenebilir. Ben'in dış dünyayla iletişimsizliği bu noktada açığa çıkmaktadır.

> *''Asperger sendromu (AS), belirgin sosyal bozulma, iletişim güçlükleri ve bir dizi tekrarlayan davranış veya ilgi ile karakterize edilip doğuştan gelen bir koşullar ailesi olan yaygın gelişimsel bozukluklardan biridir''*[22].

Yönetmen Balthazar, Asperger sendromunun önemli özelliklerinden biri olan iletişim güçlüğünü Ben'in maruz kaldığı psikolojik ve fiziksel şiddet sonucunda sanal dünyada yaşamına odaklandığı noktasında sunmaktadır.

Çeşitli özgün sinematografik süreçlerle Ben'in duygularını ve kendi hikayesine bakış açısını paylaşmaya yönlendirilen izleyici, aniden ortaya çıkan tüm şiddet karşısında onu canlandıran anlaşılmazlık ve adaletsizlik duygularını hissetmeye davet edilir. Bu ortak sorundan sağlıklı bir sorgulama doğar. Film böylece genç izleyicilere video oyunlarının ergenlerin hayatındaki önemi gibi çok görünür bir tema üzerinden Asperger sendromu üzerinden farklılıklara bakış açısını ve beraberinde gelen akran zorbalığı ile şiddet sarmalı temasını işlemektedir. Filmin temasının özgün bir şekilde ele alınmasının ötesinde yönetmen Nic Balthazar, tüm sahneleri nesnel gerçekler ile bunların baş kahraman Ben tarafından öznel olarak kavranma biçimleri arasındaki uçurumu genişleterek, istisnai bir

[22] Eric Fombonne. "The epidemiology of autism: a review", **Psychol Med,** Vol.29, 1999, pp.769-86.

bakış açısıyla raporlamaya katkıda bulunmaktadır. İzleyicinin, artık Ben'in dünyasına ilişkin karışık ve parçalı algıyı açıklamak için film yapımcısı tarafından kullanılan süreçlere odaklandığı söylenebilir.

2.4.1. Ben'in Hikâyesi

- Kahraman kartı:
  - İsim: Ben (Greg Timmerman). 17 yaşında. Yer: Belçika.
  - Hastalık: Asperger sendromu.
  - Film: *Ben-X* (Nic Balthazar, 2007). Belçika.
- Duygular:
  - Sınıf arkadaşlarının maruz kaldığı zorbalık nedeniyle intihar eden otizmli bir çocuğun gerçek hikayesinden esinlenerek yönetmenin kendisinin yazdığı bir *roman*.
  - Video oyununun kahramanı olan avatarı ile otistik bir çocuğun gerçek hayatı arasında sürekli bir benzetme yapıyor.
- Yansımalar:
  - Sınıftaki "tuhaf" ile farklı yeteneklere sahip insanlarla ilişkili zorbalık sorunu.
  - Video oyunlarının ve rol yapma oyunlarının toplumumuzdaki rolü ve gerçeğin çarpıtılması
- Cümleler:
  - Söylediğim her şey doğru, konuşmasam bile.
  - Oyunlarda her kimsen ve ne olmak istersen osun. Burada sadece bir kişisin, aynada gördüğün o salak, benim ona her şeyi öğretmem gerekiyor.
  - Her yıl bir tane oluyor. Okul bahçesinde hep yalnızlar. Onları görmek kalbini kırıyor. Ama ne yapabilirsin ki?

2.5. Mozart ve Balina (2005)

Yönetmenliğini Petter Naess'in yaptığı Jerry ve Mary Newport'un aynı adlı kitabından uyarlanan *Mozart ve Balin*a adlı filmin orijinal adı *Mozart ve Balina: Bir Aspergerli'nin Aşk Öyküsü*'dür[23]. Sessiz bir taksi şoförü olan Donald, Asperger sendromundan

[23] https://www.oced.org.tr/mozart-ve-balina-bir-aspergerlinin-ask-oykusu/ (Erişim Tarihi: 04.04.2022).

mustariptir. Matematiksel olarak olağanüstü yeteneklere sahip olan Donald, günlük hayatta en basit görevlerde bile başarısızdır. Donald Otizmli kişiler için bir destek grubunda görev alır. Burada kendisi gibi Asperger sendromlu Isabella ile tanışır ve ikili arasında film süresince teste tabi tutulan bir duygusal ilişki gelişir.

Şekil 4. Mozart & The Whale

Mozart ve Balina filminde Otizm spektrum bozukluğunun bir dizi varyasyonu gözlenebilir. Örneğin filmin kahramanı Donald, kuşlara, balinalara ve sayılara takıntılıdır. Günlük rutinine bağlıdır ve değişikliklerden hoşlanmaz. Isabella'da net olarak görülmese de Otizmin bazı özelliklerinin olduğu söylenebilir. Ana karakterlerde gözlemlenebilir sınırlamalarından biri hem sözlü hem de sözlü olmayan iletişim kodlarının kullanımı ve öğrenilmesindeki zorluklar noktasındadır. Bu durum başkalarıyla kurulan iletişimi engellemektedir. Karakter dili yönetse de iletişim doğrultusunda sorunlar doğurur. Bu durum iletişim amaçlı olmayan dil noktasında otizmin görünür özelliklerindendir.

Filmde, kişinin daha önce duyduğu kelimelerin sürekli ve anlamsız tekrarı olan aynı zamanda açık ve reaktif bir farkındalık mesajı veren Ekolali durumu görülür. Yunanca konuşmayı tekrarlamak anlamını ifade eden Ekolali, başka birinden duyulan kelimelerin ve seslerin taklididir. Ekolali, Asperger sendromu gibi otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda sık olarak görülür bir durumdur. Sosyal çevreyi, duyduklarını ve gözlemlediklerini anlamakta sorun yaşayan Asperger sendromlu çocuklar, duydukları kelimeleri kafalarına işlemek için zamana ihtiyaç duyarlar. Bu süreçte duydukları sesleri ve sözcükleri taklit ederek tekrar ederler. Asperger sendromlu çocuklarda Ekolali ilk üç

yaşa kadar devam edebilir ancak ileriki yaşlarda stresli durumlarda da devam etmesi olası bir durumdur[24] . Film süresince endişeli bazı anlarda Donald'ın öğrendiği cümleleri cevap olarak konuşma bağlamında anlamsız ve tekrar ederek ifade ettiği görülür.

Asperger sendromlu bireyler, yüz ifadeleri, beden dili veya ses tonu dahil olmak üzere sosyal ipuçlarını okuyamadıkları için, dezavantajlı durumdadırlar. Toplum normlarını algılayamazlar bu sebeple dış dünyaya garip görünürler. Geçmeye çalışan insan kalabalığından habersiz, bir mağaza vitrininde dönen bir fana bakmak için kaldırımın ortasında durabilirler. Bunun iyi olmadığının bilincinde olmadan toplum içinde burunlarını karıştırabilirler; bir konuşmanın ortasında çekip gitmek veya dinleyiciyi ilgilendirmeyen bir konu hakkında sürekli konuşurlar. Çevredeki insanları görmezden gelebilirler. Bir cenazede gülebilirler ya da komik bir olaya sinirlenebilirler[25]. Bu çerçeveden incelendiğinde ana karakter Donald'ın duygularını jest ve kelimelerle ifade etmede zorluk yaşadığı söylenebilir. Örneğin yakın arkadaşının ölümünü anlattığı sahnede çok üzüldüğünü gülerek ifade ettiği görülmektedir. Aynı durum partneri Isabelle'in çocukluğunda yaşadığı bir trajediyi anlattığı sahnede de yaşanır.

Donald, kendi sorunlarını ve entegrasyon ihtiyaçlarını çözmeye çalışan aynı durumdaki bir grup insanı bir araya getirerek rehberlik ettiği insanların gelişimine katkıda bulunur. Bu durum engelli bireyin olumlu çerçevede tanımlanabilir kapasitelerinden biri olarak yorumlanabilir. Dolayısıyla Asperger sendromunun seyircinin algısındaki engel durumunun olumlu yönde değişmesine aracı olması bağlamında önemli bir örnek teşkil ettiği düşünülebilir.

Sonuç olarak *Mozart ve Balina* filmi, Asperger sendromlu iki insanın ilişkisinin duygusal çerçevede ayrıntılı bir tasviridir. Aynı zamanda film, nöro-tipik izleyicinin görüş sahibi olmasına destek olarak yeni bir bakış açısıyla bakılmasına olanak sağlamaktadır.

[24]https://www.webmd.com/parenting/whatsecholalia#:~:text=%E2%80%8CYou%20may%20have%20heard%20toddlers,mean%20%E2%80%9Cto%20repeat%20speech%E2%80%9D(ErişimTarihi:06.04.2022)
[25]MD Rutherford , vd., "Reading the mind in the voice: A study with normal adults and adults with Asperger Syndrome and high functioning autism" **Journal of Autism and Developmental Disorders**, Vol.32, No.3, 2002, p.189-194.

2.5.1. Donald ve Isabelle'in Hikayesi

- Kahraman kartı:
    - İsim: Donald (Josh Harnett), Isabelle (Radha Mitchell). Yaş: yetişkinler. Yer: Amerika Birleşik Devletleri.
    - Hastalıklar: Asperger sendromu (*savant* sendromu yetenekleriyle).
    - Film: *Mozart ve Balina* (Petter Naess, 2005). Amerika Birleşik Devletleri.
- Duygular:
    - Hem Asperger sendromlu hem de âşık olan bir çift olan Jerry Newport ve Mary Meinel'in gerçek hikayesi.
    - Sayılar için üstün yeteneklere sahip, o müzik için. Ve ortak özellikleri paylaşsalar da çok farklılar.
- Yansımalar:
    - Otizmi sunmaya ve normalleştirmeye çalışan filmler memnuniyetle karşılanır, çünkü dünyayı kapsayıcı bir yer haline getirmeye katkıda bulunurlar. Ancak bu otizm vizyonu olabildiğince gerçekçi olmalıdır, çünkü bu varlık da mitolojikleştirilemez.
- Cümleler
    - Aspergerli bizler başkalarıyla ilişki kurmak istiyoruz. Ama bunu nasıl yapacağımızı bilmiyoruz, hepsi bu.
    - Tatlım, beni hayal kırıklığına uğratamazsın. Çünkü her kimsen, tam olarak istediğim şey.
    - Neden balina? ... Birçok nedenden dolayı. Birincisi, çünkü çok büyükler. Hayatım boyunca kenarda oturup geçit törenini izledim. Bir balina geçit törenidir.

3. Sinemada Asperger Sendromu Bağlamında Benim Adım Khan Filminin Değerlendirilmesi

3.1. Bollywood: Popüler Hint Sinemasına Genel Bir Bakış

Hint ticari sineması için bir tanım olarak Bollywood terimi ilk olarak 1980'lerde Hint film dergisi Cineblitz'de ortaya çıkmıştır. O zamandan beri, Bombay'da (Mumbai) üretilen popüler filmlere, Bombay ve Hollywood kelimelerinin bir melezi olan bu takma ad

verilmiştir. 2001 yılında bu terim Oxford İngilizce Sözlüğü'ne girer ve nihayetinde İngiliz dili dünyasının resmi olarak tanınır[26]. Sonuç olarak Bollywood veya Hint sineması İngilizce konuşan Batı kültürünün bir parçası haline gelir.

Hindistan'da sinemanın ortaya çıkışı Lumière kardeşlerin sinematorgarifiyi icat ettiği tarihe dayanmaktadır. Daha 1896 gibi erken bir tarihte Lumière kardeşlerden iki operatör Bombay'a gider ve Watson Oteli'nde iki yüz kişinin önünde L'Arrivée d'un train à La Ciotat da dahil olmak üzere birçok güncel film gösterilir. Biletler yüksek fiyatlardan satılır ve bu sebeple seyircilerin çoğu sömürge seçkinlerinden oluşurdu. Biletler farklı fiyatlara satıldığı için Yenilik Tiyatrosu'nda daha kalabalık ve çeşitli bir seyirci önünde ikinci bir gösterim yapılırdı[27].

Sessiz filmlerin en başında, Hintli izleyiciler Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'dan ithal edilen filmlerin ardından Hint sinemasının doğuşuna çok çabuk tanık olunur. Bunlar her şeyden önce küçük belgesel filmlerdir (haberler, bayram kutlamaları vb.). Sonra kurgu gelir. 1913 yılında, Hint sinemasının babası olarak kabul edilen Phalke, Mahabharat'tan bir hikâyeye dayanan ilk kurgu filmi *Raja Harishchandra'yı* yapar. Phalke, Hintlilerin ezbere bilseler bile asla bıkmadıkları, tükenmez bir hikâye deposu olan Hindu mitolojisinden ilham alan filmler yapmaya devam eder. Popüler bir izleyici kitlesine hitap ederek Hint film endüstrisinin önünü açar. Sessiz sinemanın bir başka büyük başarısı olan Devdas , 1928'de Bengalce Sarat Chandra Chatterji'nin ünlü bir romanına dayanır. Efsanevi bir film, hiyerarşik kastlar yüzünden başarısızlığa mahkûm bir aşkın hikayesini konu alır. Daha sonra talkie devrimi gelir ve orada yine Hint ulusal sineması çok çabuk uyum sağlar. Talkie devrimi 1929'da Universal Studios'un Kalküta'da gösterilen *Melody of Love* adlı bir Amerikan filmi sayesinde keşfedilir. Film yapımcıları, kendilerine açık olan muazzam olasılıkları ölçer ve bu yeni teknolojide hızla ustalaşırlar. Ve bu çok önemli bir dönüm noktası olarak sinema tarihine yazılır.[28]

[26]Amandine D'azevedo and CharlesTesson, Bollywood, https://wwwuniversalis-fr.translate.goog/encyclopedie/bollywood/ (Erişim Tarihi. 21.04.2022).
[27] Visay Mıshra, **Bollywood Cinema: Temples of Desire**, New York: Routledge New York, 2002, s. 15.
[28]Amandine D'azevedo ve Charles Tesson, Bollywood, https://www-universalis-fr.translate.goog/encyclopedie/bollywood/ (Erişim Tarihi 20.04.2022).

Bollywood filmleri dharma'nın temel ilkesinden etkilenmiştir. Dharma, Hint dinlerinin ve ahlaki öğretilerinin en önemli kategorisidir. Hint toplumunda insanların davranışlarının temeli ve normudur. Dharma yaşam yasası anlamına gelir. Kelimede çeşitli kavramlar birleştirilmiştir: görev, düzen, hak, hukuk (insanların ve evrenin), töre, ahlak, adalet, erdem, liyakat, dini veya ahlaki kurallar, bir şeyin doğası, temel nitelikler, karakteristik özellik, can alıcı unsur. İnsanlar için Dharma, kendini bilmek, dış ve iç yaşamda mükemmellik ve dolayısıyla ilahi olanın gerçekleşmesi anlamına gelir. Dharma'nın gerçeği, dinleri, inançları veya kastları ne olursa olsun genel olarak tüm insanlar için geçerlidir. Aynı zamanda, her bireyden sosyal rütbesine, yaşına veya akrabalığına bağlı olarak ve buna göre beklenen kutsal bir görev veya davranış normudur. Bu nedenle, örneğin, oğullar, oğulların kutsal görevlerini yerine getirmeli veya anneler, annelerin kutsal görevlerini yerine getirmelidir. Bu, filmlere farklı toplumsal rollerin klişeleşmiş tasvirlerinde yansır [29].

3.1.1. Hint Sinemasında Dans ve Müzik

Hint sinemasının dikkat çeken başka unsurları da Hint kültürünün ana bileşeni olan dans ve müziktir. Özellikle dans, kutsal bir eylem olarak kabul edilir. Hint inancına göre dans dünyadan eskidir ve her şeyi yaratan, dönüştüren ve canlandıran enerjiyi temsil eder. Doğumlar, ölümler, evlilikler ve hasat gibi olayların çoğu için şarkı söyleyip dans edilirdi. Dolayısıyla gelenek Hint film endüstrisinde devam etmiştir.

1910'dan 1930'ların sonlarına kadar Hint film endüstrisinin başlangıcında, oyuncuların hareketli bir kamera makarasının önünde bir kesim olmadan şarkı söyleyip dans ettiği de görülür. Oyuncuların önceden kaydedilmiş bir şarkıyla dudaklarını senkronize edip dans ettikleri şarkı söyleme reprodüksiyonu kavramı henüz icat edilmemiştir. Bunun yerine oyuncular şarkı söylemiş, dans edip rol almıştır ve her şey olay yerinde kaydedilmiştir. Bu nedenle, abartılı dans hareketleri her zaman mümkün değildi ve genellikle bir ağaca veya merdivene karşı duran, duygulu bir melodiyle sallanan oyuncular görülmüştür. Bu çağda odak noktası, bugün modern Bollywood filmlerinde görülen karmaşık ve ayrıntılı hareketlerden çok anlamlı şarkı sözleriydi. Ardından klasik dans dönemi geldi. 1940'lar ve 1950'ler, Hint sinemasına yansıyan Hint kültürünün bağımsızlık ve yeniden doğuş

[29] Mıshra, **a.g.e.,** s. 14.

zamanıydı. Bu dönem, lezzetinin çoğunu bölgesel ve karasal türküler ve danslardan almıştır[30].

Çoğu durumda, koreograflar kraliyet için geleneksel dansçılardı ve düzenli olarak kendi deneyimlerinden ilham aldılar. 1950'lerin sonu ve 1960'lar renk, eğlence ve şakayı temsil ediyordu. Hint sinemasında renkli filmlerin ortaya çıkmasıyla aynı zamana denk gelen Rock and Roll dönemiydi ve dans figürleri dalgalı disko gecelerine dönüştüğü görülür. Bu bağlamda Koreografların Batı'dan büyük ölçüde etkilenir. Bu nedenle disko dansı, break dans ve modern dans bu çağda filmlerin can damarı olmuştur. 70'ler, 80'ler ve 90'lar, eski dans adımlarının daha yeni ve daha modern formlarla canlanması ve entegrasyonu ile önceki tüm dönemlerin bir karışımı olduğu söylenebilir. Bollywood filmleri, daha az geleneksel ve kitlesel pazarlara daha uygun olmasına rağmen, klasik dansları da içeriyordu. Break dansı ve disko dansının bir kombinasyonu da bu dönemi tanımladı, tümü daha geniş bir izleyici kitlesi için mükemmel bir Hint dokunuşuyla yaratıldı[31].

Son yüz yılda dans kendi başına bir türe dönüşmeyi başaran Hint sinemasında, bugün klasik dansın yanı sıra modern kilitleme ve patlama biçimlerine yol açan break dansın dönüşümüne tanık olunduğu söylenebilir. Daha da şaşırtıcı bir şekilde, şarkı içermeyen çok sayıda film olmuştur. Bu filmlerin görünümü ve mevcut dans formlarındaki değişiklik, Hint film endüstrisinin yıllar içinde nasıl geliştiğini gösterir ve izleyiciyi daha sonra ne yapacaklarını merak etmeye bırakır.

[30] Sangita Sherestahova, "Swaying to an Indian Beat… Dola Goes My Diasporic Heart: Exploring Hindi Film Dance", 2004, Vol.36, No.3, (Çevrimiçi) https://doi.org/10.2307/20444594, s.91 – 101.
[31] Sherestahova, **a.g.e.**, s. 91 – 101.

3.2. Filmin Türü Olarak Melodrama Genel Bir Bakış

Hem tiyatro hem de sinema da kullanılan bir terim olan Melodram, kelime anlamı olarak Yunancadan dilimize geçen *Melos-drama (melodram)* müzik ve tiyatronun kesiştiği noktayı ifade eden bir anlatım biçimidir. Genel olarak ansiklopedik açıdan kavrama yaklaşıldığında Büyük Laorousse Sözlük ve Ansiklopedisi, melodramı, ‘‘estetik açıdan kurucu öğelerin türdeş olmaması nedeniyle melez bir tür’’ olarak tanımlarken onun ‘‘olağandışı ve abartılmış heyecan uyandırıcı, kolay duygulandırıcı, eyleme ve dolantılara dayalı nitelikleri özellikle de yerleşik değer yargılarına (kötülerin, ezenlerin cezasını bulması, iyilerin ve mazlumların ödüllendirilmesi, gerçeklerin açığa çıkması vs.) ters düşmeyen yönlerini vurgular. [32]

Modern bir melodram, tipik olarak sansasyonel ve güçlü bir duygusal çekiciliğe sahip olay örgüsünün ayrıntılı karakterizasyondan önce geldiği dramatik bir çalışmadır. Melodramlar genellikle eylemden ziyade abartılı veya aşırı duygusal diyaloglara odaklanır. Karakterler genellikle düzdür ve stereotipileri yerine getirmek için yazılmıştır. Melodramlar tipik olarak evin özel alanında geçer; ahlak ve aile sorunlarına, aşka ve evliliğe odaklanır; genellikle baştan çıkarıcı, bir alçak veya aristokrat bir kötü adam gibi dış bir kaynaktan gelen zorluklarla birlikte ortaya çıkar. Sahnedeki, filme alınan veya televizyondaki bir melodrama genellikle izleyiciye sunulan dramın ipuçlarını sunan dramatik ve düşündürücü müzik eşlik eder.

Melodramın gerçeklikle ilişkisi karmaşıktır. Melodram türündeki eserlerin kahramanları, sıra dışı olaylara kapılmış sıradan (ve dolayısıyla gerçekçi bir şekilde çizilmiş) insanlar ya da aşırı abartılı ve gerçekçi olmayan karakterler olabilir. Yüksek duyguları ve dramatik söylemiyle melodram, "baskıya karşı kazanılan zaferi" temsil eder. Victoria ve Edward dönemi melodramı, sahne dekorlarında ve dekorlarda gerçekçiliğe bilinçli bir odaklanmayı, karakter ve olay örgüsünde "gerçekçilik karşıtlığı" ile birleştirdi. Bu dönemdeki melodram, "inanılmaz, olağanüstü sahnelerin tasvirinde inandırıcı doğruluk" için çabaladı. Melodramlar genellikle dikkatinin çoğunu kurbanın üzerine çeker. Bir

[32]Aslı TUNÇ, “Sinemasal bir tür olarak Melodrama genel bir bakış (Hollywood özelinde aile melodramına yaklaşımlar)”, (AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 1995, s.2

adamın "baştan çıkarıcı kötü bir kadın" tarafından ailesini terk etmeye teşvik edilmesi gibi, iyi ve kötü seçimler arasındaki mücadeleyi konu edinebilir. Diğer sıradan karakterler ise kötü durumdaki kadın, bekar anne, yetim ve modern dünyanın etkileriyle mücadele eden erkektir. Melodramlar, ailevi ve sosyal konuları özel bir ev bağlamında inceleyip evdeki ekran gerilimlerinin çözülmesinin keyfini çıkarabilir. Melodramlar genellikle geriye dönüp ideal, nostaljik dönemlere bakar ve yasak özlemleri vurgular. [33]

Melodrama filmleri, izleyicinin yüksek duygularına hitap eden olay örgüsüyle karakterize edilen drama filmlerinin bir alt türüdür. Melodram türündeki filmler genellikle insani duyguların krizlerini, başarısız aşk ve arkadaşlıkları, gergin ve sorunlu aile durumlarını, trajediyi, hastalığı duygu durum değişikliklerini veya fiziksel zorlukları içeren aile örgüsünü kullanır.

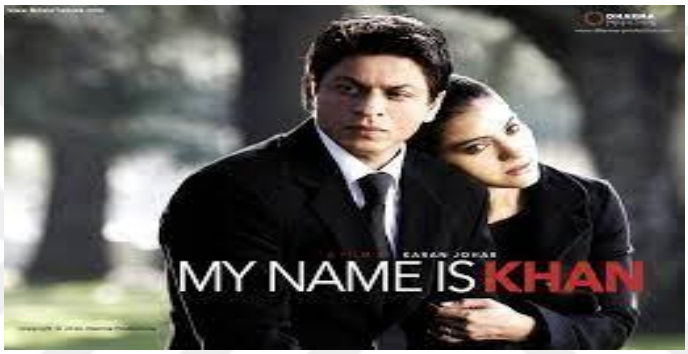
Melodram filmlerinde yer alan sıradan karakterler arasında kurbanlar, çiftler, erdemli ve kahraman karakterler ve acı çeken kahramanlar yer alır. Bu karakterler muazzam sosyal baskılarla, tehditlerle, baskılarla, korkularla, beklenmedik olaylarla veya arkadaşlarıyla, topluluğuyla, işiyle, sevgililerileriyle veya aileleriyle ilgili zorluklarla karşı karşıyadır. Tipik melodram formatı takip eden karakterler, zorlukların üstesinden gelir ve sorunların üstesinden gelir. Ortak bir olay örgüsü gerilimi noktası, karakterlerin ev ya da küçük kasabanın evsel alanının tipik melodramatik ortamlarına hapsolmuş hissetmeleridir. Film yapımcıları melodram türündeki filmlerin normalde sabit olan ortamlarını genişletmek için sıklıkla geri dönüşler eklerler. [34]

Benim Adım Khan filminde yaşanan 11 Eylül saldırılarıyla trajik olaya geçilerek, geçmişte görülen ayrımcılığın yansımalarını görürüz. Bu toplumun, bir hayattan kalıcı olmayan ancak aynı tür insanlar olan belirli türdeki insanlara kötü bir imaj yüklediği ortaya çıkıyor. Yönetmen Karan Johar, insanların toplumun normlarına ve bunların görüntülerine uyduğu mesajını vermektedir. Amerika Birleşik resimlerinde hükümetin bir halk hükümeti olarak görürüz, bu nedenle belirli türdeki insanlar hakkında bilgi miktarını takip eden insanlar, bu tür insanlar hakkında iyi ya da kötü bir imaj verebilirler. Filmde insanların, onların Müslüman halk için iyi ya da kötü olduğunu görme

[33] Peter Brooks, (1995). **The Melodramatic Imagination: Balzac, Henry James, Melodrama, and the Mode of Excess.** New York: Yale University Press, s.15.
[34] Brooks, **a.g.e**., s.15.

seçeneği var. Khan'ın "Benim adım Khan ve ben terörist değilim" motifiyle kimsenin ismine, rengine, inancına göre yargılanamayacağı mesajını görüyoruz. Başka bir perspektiften bakıldığında yönetmen Karan Johar, mutlu zamanların çabuk geçtiği, şişlik/depresif zamanların ise sonsuza kadar devam etmiş gibi göründüğünü gösterdiğini söyleyebiliriz. Sonuç olarak, bu bağlamda incelendiğinde Johar'ın Benim Adım Khan filminin türü, duygu ve dramatik gerilime odaklanan, iyi kötü motifinin sıklıkla gözlemlendiği melodram olduğunu söylemek mümkündür.

3.3.Filmin Künyesi

Şekil 5. My Name is Khan

Filmin Adı: Benim Adım Khan

Yıl: 2010

Tür: Drama

Süre: 165 dk

Ülke: Hindistan, Amerika Birleşik Devletleri

Yönetmen: Karan Johar

Yapım: Dharma Productions, Fox Star Studios, Fox Projektör Resimleri, Red Chillies

Senaryo: Shibani Bathija

Oyuncular: Shah Rukh Khan, Kajol, Soniya Jehan, Jimmy Shergill.

Müzik: Shankar Mahadevan, Ehsaan Noorani, Loy Mendonca.

3.4. Filmin Yönetmenine Dair Özellikler

25 Mayıs 1972 de Mumbai'de doğan Karan Johar Hintli bir film yönetmeni, yazar, yapımcı, oyuncu ve televizyon sunucusudur. Johar, aran Johar, ilk kez 1989 yapımı *Indradhanush* dizisinde Srikant rolüyle ilk kez ekranda görülür. 1995 yılında Kajol ve Shahrukh ile baş rollerini paylaştığı *Dilwale Dulhania Le Jayenge (Cesur Yürek Gelini Alır)* filminin yönetmen yardımcılığını da üstlenir.[35]

Johar, 1998 yılında romantik komedi türünde çektiği *Kuch Kuch Hota Hai (Bir şeyler oluyor)* filmiyle ilk yönetmenlik denemsini yapar ve beğeni alır. Filmin ilk yarısında duyarlı olmayan bir adam, erkek gibi gördüğü en yakın arkadaşı ve üniversitenin en güzel kızı arasındaki aşk üçgenine odaklanırken, ikinci yarı şimdiki zamana odaklanır. Gişe rekoru kıran film, eleştirmenler tarafından olumlu eleştiriler alır. En iyi yönetmen ve en iyi film olmak üzere birçok ödül alır.[36]

Johar'ın büyük çıkışını topluluğu aile dramı olarak ele aldığı *Kabhi Khushi Kabhie Gham (Biraz Neşe Biraz Keder)* filmiyle yapar. Karmaşık aile ilişkilerini elen alan film izlenme rekoru kırar ve En iyi yönetmen ödülüne ikinci kez aday gösterilir. Johar'ın üçüncü yönetmenlik girişimiyle 2006 yılında, arka planında evlilikte sadakatsizlik ve işlevsiz ilişkiler gibi genel bir bakış açısı ele alan romantik drama türündeki *Kabhi Alvida Naa Kehna (Asla Elveda Deme)* filmiyle olarak karşımıza çıkar. Film, tüm zamanları en çok hasılat yapan Hint filmi olur ve eleştirmenlerden oldukça olumlu eleştiriler alır ve Sinema Sanatları ve Bilimleri Akademisi'nin koleksiyonuna dahil edilmeye davet edilir. Film Fare ödüllerinde üçüncü kez aday gösterilir. Hindistanlı Film eleştirmeni Rajeev Masand yönetmen ve filmin başarısını şu şekilde ifade eder:

> *"Çok az yazar senaryoları üzerinde Johar kadar sağlam bir kontrole sahiptir. Çok az yazar anlatısının inceliklerini üzerinde Johar kadar sağlam bir kontrole sahiptir. Çok az yazar anlatısının inceliklerini onun kadar iyi anlıyor. Johar bir profesyonelin kolaylığı ile yükseklerden dibe, platolardan zirvelere gider. O biliyor görünüşte sıradan bir sahneyi, tek bir diyalog bölümüyle ya*

[35] https://www.wikiwand.com/tr/Karan_Johar#google_vignette (Erişim Tarihi: 25.12.2023)
[36]https://nationalskillindiamissionin.translate.goog/updates/2531/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc(Erişim Tarihi: 25.12.2023)

da arka planda çalan bir müzikle tam olarak nasıl özel bir duruma dönüştürülebilir?''[37]

Johar'ın bir sonraki yönetmenlik girişimi, kendisi tarafından yazılmayan ilk filmi olan *My Name is Khan (Benim Adım Khan)* olmuştur. Hikâye, San Fransisco'da yaşayan ve 11 Eylül saldırılarından sonra ırkçı önyargılarla karşı karşıya kalan Asperger sendromlu Müslüman bir adam ve Hindu karısını konu alır., Shah Rukh Khan ve Kajol'un başrollerini paylaştığı film, Hindistan dışında da dikkat çeker ve yönetmenin dikkat çeken dördüncü filmi olur. Johar'ın yönetmenlik tarzını eleştiren birçok övgü yazılır. Film eleştirmeni Subhash K. Jha, filmin içerik, ton ve işlem açısından herhangi bir filmin alabileceği kadar mükemmel ve kusursuz bir çalışma olduğunu yazmıştır. *My Name is Khan* Filmi ile yönetmen Johar, ikinci kez en iyi yönetmen ödülünü kazanarak başarısını tesciller.[38]

2012 yılında çektiği *Student Of The Year (Yılın Öğrencisi)* isimli uzun metraj filminde sosyeteden tanınan kişileri oynatmayı tercih eder. Hikâye, kendi üniversitelerinde Yılın Öğrencisi başlığı için yarışan bir grup arayışı çevresinde döner. Film orta düzeyde bir ticari başarı elde ederek eleştirmenlerden karışık eleştiriler alır. Bazıları bunu son derece eğlenceli ve zevkli olarak nitelendirirken bazı kesimler de hikâye eksikliği hastalığından mustarip bir film olarak nitelendirmiştir. Johar, 2016 yılında *Ae Dil Hai Mushkil* adlı filmle müzikal tarzda bir film denemesiyle beyaz perdeye dönmüştür. Gişe rekorları kıran bu filmin Johar'ın o zamana kadar ki en iyi yetişkin filmi olduğu şeklinde ifade edilir. Johar bu filmle beşinci kez Film Fare ödülüne aday gösterilir. 2018 yılında dijital platform olan Netflix'te yayınlanan Lust Stories filminde Zoya Akhtar, Anurag Kashyap ve Dibakar Banerjee ile yeniden bir araya gelir. Film Johar ve Hint sineması adına önem teşkil eder çünkü Hint filmlerinde nadiren ele alınan Kadın cinselliği ve keşfetmesi ile ilgili bir konuyu ekranlara taşır. Bu noktada film bazı kesimlerce övgü toplar. [39]

[37]https://www.wikiwand.com/tr/Karan_Johar#google_vignette (Erişim Tarihi: 25.12.2023).
[38]https://nationalskillindiamissionin.translate.goog/updates/2531/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr_x_tr_pto=sc (Erişim Tarihi: 25. 12. 2023).
[39]https://www-mynation-com.translate.goog/biography/karan-johar-biography-iwhs56lp4?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc (Erişim Tarihi: 26. 12. 2023).

3.5. Filmin Tematik Yapısı

Hikâye, geri dönüş tekniğiyle ana karakter Rizwan Khan'ın Bombay Yarımadası'ndaki Borivali şehrinde yaşadığı çocukluk zamanlarını göstererek geri döner. Khan'a çocukken otizm teşhisi konur ve ana semptom olarak başkalarıyla ilişki kurmanın zorluğu gösterilir. Çocukluğu, 1970'lerde kardeşi Zakir (Jimmy Shergill) ve annesi Razia'dan (Zarina Wahab) oluşan Müslüman ailesiyle geçer. Mekanik ve nesne onarımı konusundaki yeteneği annesinin onu eğitmesi için götürdüğü biri tarafından desteklenir.

Annesinin ölümünden sonra yetişkin Khan (Shahrukh Khan) kardeşinin yerleştiği San Francisko'ya gitmeye karar verir. Yerel bir üniversitede psikoloji profesörü olan baldızı Haseena (Sonja Jehan) kendisine yanlış teşhis konduğunu ve otizm olduğuna inanılan şeyin aslında Asperger sendromu olduğunu keşfederek büyük bir şehirde fobilerini kontrol etmesine yardım eder. Hediye olarak, ondan dünyayı ön izlemesine ve yolculuğunu kaydetmesine yardımcı olan bir video kamera alır. Kısa bir süre sonra, erkek kardeşi için bir satıcı olarak çalışırken, boşanmış ve Sam (Yuvan Makaar) adında bir çocuk annesi olan Hindu bayan kuaförü Mandira (Kajol Mukherje) ile tanışır. Rizwan, kadınla tanıştığında âşık olur ama kadın onu bir kadının gözünden görmeye isteksizdir, yine de yakın arkadaş olurlar ve Sam ile derin bir dostluk geliştirirler, ta ki Sam onu kazanmayı başarıp onunla evlenmeyi kabul edene kadar çabalar. Rizwan Müslüman, Mandira ise Hindu olduğundan, bu duruma karşı çıkan erkek kardeşi ile Rizwan'ın ilişkileri kesilme noktasına gelir.

2001 yılında, İkiz Kuleler Saldırısının bir sonucu olarak hem kahramanın yakın çevresinde hem de ülkede yaşayan tüm Orta Doğulular için bir dizi dramatik olayı gerektiren bir islam karşıtlığını doğurur. Bir elektronik mağazanın sahibi (Sumet Raghavan) her gün yoldan geçenlerin hakaretine katlanmak zorunda kalır, Haseena öğrencileri tarafından taciz ve saldırıya uğrar, öyle ki Zakir dikkat çekmemek için onu başörtüsünü takmamaya ikna eder ve Rizwan'ın birçok tanıdığı ona sırtını döner. Durum oldukça zorlaşır ve çiftin işleri kötüye gider. Afganistan'da savaşın başlangıcında Mark adında komşuları çatışmaları örtbas etmek için seyahat eder ve bir saldırıda öldürülür, Sam ve Mark'ın eşi Reese arasındaki dostlukta bir bozulmaya neden olur, çünkü Reese Müslümanlara olan nefretini Sam'den çıkarır. Arkadaşları Sam'e karşı tavır alır. Sam, okul futbol sahasında Reese ve arkadaşları tarafından saldırıya uğrar, birkaç saat sonra

aldığı darbelerden biri sonucu kalp krizi geçirerek ölür. Davanın soruşturması, Reese ve arkadaşları sessiz kalmaya karar verdiğinde ve toplum Müslüman bir çocuğun ölümünü cezalandırmakla ilgilenmediği için hiçbir sonuca ulaşmaz. Mandira nefrete kapılır ve kendisine Müslüman soyadını verdiği için Rizwan'ı suçlar. Tartışmanın ortasında, ona kendisini affetmek için ne yapabileceğini sorduğunda, Mandira alaycı bir şekilde, Amerika Birleşik Devletleri başkanını araması ve ona söyleyene kadar geri dönmemesi gerektiğini söyler. Rizwan Khan Asperger sendromundan ötürü bu durumu ciddiye alır ve Sam'in masum olduğunu tüm ülkenin önünde açıklığa kavuşturmak ve başkana *benim adım Khan ve ben bir terörist değilim* demek için uzun bir yolculuğa çıkar.

3.6. Karakterlerin Ruhbilimsel Analiz Yöntemiyle Çözümlenmesi

Şekil 6. Rizwan Khan

Rizwan, yetenekli ve zeki, her şeyi tamir edebilen ve neredeyse her şeyi öğrenebilen, ancak diğer insanlarla sosyal ve duygusal olarak etkileşimde bulunamayan özel bir çocuktur. Hiç arkadaşı olmayan Khan, zorbalığa uğrar, çevresi tarafından kötü muameleye maruz kalır ve annesinin ona gösterdiği ilgi yüzünden küçük kardeşi tarafından kıskanılır. Beceriksiz gibi görülse de kimsenin anlamadığı kodlara göre hareket eder.

Çocukluğundan beri annesi tarafından aşırı korunan, onunla duygusal bağ kurabilen tek kişi olan Khan iyilik ve kötülük, hoşgörü, sevgi ve özgürlük gibi mutlak değerlerle temsil

edilerek büyütülmüştür. Yardımseverlik ve iyilik imgelerini, dini ideolojilerini bir kenara bırakarak insani boyutuyla öğrenmiştir.

Otizmin içinde ele alınan Asperger sendromu tanısı nedeniyle basmakalıp davranışlar sergilese de yetişkin olarak, âşık olabilen ve başkalarıyla duygusal ilişkiler kurabilen, naif ve duyarlı bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevresi tarafından sevilen, özverili, sorumluluklarını kayıtsız şartsız yerine getiren fedakâr bir bireydir.

Asperger sendromu nedeniyle filmin içeri baz alınarak Khan'ın kendine has bazı özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Bazı ifadelerin mecazi anlamlarını temelde tam anlamıyla yorumlar. Örnek verecek olursak çocukluğunda kendisine söylenen zaman öldürme deyimini anlamaz veya da Mandira'nın İntihar edeceğim söyleminin şaka olduğunu anlamayıp gerçekten kendini öldüreceğini düşünmesi gibi yorumlar.
- Dokunmaya karşı abartılı bir hassasiyeti vardır temastan hoşlanmaz, insanlarla selamlaşırken asla el sıkışmaz. Annesinin ve Mandira'nın ona sarılmasından pek hoşlanmaz.
-Yürürken ve genel olarak hareket ederken beceriksiz gibi görülür ve durum seyircide zekâ geriliği izlenimini yaratır.
- Yüksek seslere ve bazı renklere karşı çok hassastır. Tramvay sesinde yaşadığı sıkıntı ve sarı renge karşı hassasiyeti bu durumu örnekler.
-Heyecan anlarında hareketlerinde ve konuşmada tekrarlayıcı davranışlar görülür.
-Fotografik bir hafızaya sahiptir. Bu özelliği sayesinde üvey oğlu Sam ile katıldığı bir kelime yarışmasında olağanüstü bir başarı örneği sergiler. Sattığı kozmetik ürünlerinin özelliklerinin en ince detayına kadar bilmesi de bu durumdan kaynaklanmaktadır.
-Başkalarının acılarına tepkisiz kalır. Annesinin ve oğlu Sam'ın öldüğünde tepkisizliği net olarak görülür.
-Oldukça dürüst tavırlar sergiler. Arkadaşlarıyla yemek yerken yemeği beğenmediğini samimiyetiyle dile getirir.

Anne

-İki çocuğuyla kurduğu etkili iletişim sayesinde filmde iyi anne figürünün temsilidir.

-Annenin, Khan'ın çocukluk döneminde ona desteği, iyi insan olma noktasında verdiği öğütler hayatının kalanında Khan'a rehberlik eder.

- Anne, oğlu Khan için sürekli endişe gösterir. Korumacı tavrı vardır ve onun geleceği için endişelenir. Akademik ve duygusal anlamda hep destek olur. Hoşgörü, sevgi ve özgürlük konusunda onu eğitir.

- Anne Khan'ın özel durumunu fark edip destek verirken diğer oğlunu ihmal eder bu da kardeşler arası kıskançlık durumunu doğurur.

Zakir

- Khan'ın küçük erkek kardeşidir. Kardeşini kıskanarak ve annesinin ilgisizliğine kızarak büyür.

- İlerleyen yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eder. Orada sosyal ve ekonomik olarak gelişmeyi başarır.

-Annelerinin ölümünden sonra Khan'ı sevgiyle karşılar ve ona destek olur.

- Amerikan toplumuna entegre olmuş biçimde yaşadığı görülür.

Mandira

-Mandira bir oğlu olan boşanmış bir annedir. Genç yaşta evlenip çocuk sahibi olmuştur ve şiddete maruz kalıp boşanmıştır.

-Bir güzellik salonunda çalışan mutlu bir kadındır. Bu bağlamda Mandira, Amerika Birleşik Devletleri'nde boşanmış ve çocuğuyla yaşayan kendi ayaklarının üzerinde durabilen özgür batılı kadın ve güçlü anne figürünün temsilidir.

- Khan'ın hayatına girmesiyle mutluluğu artar ancak daha sonra yaşanan trajedi ve oğlunun ölümüyle mutlu anne figüründen acılı kadın figürüne kayar.

3.7.1. Khan'ın Hikayesi İncelenmesi

- Kahraman kartı:
    - İsim: Rizwan Khan (Çocukken Tanay Chheda, yetişkinken Shahrukh Khan). Yaş: çocuk ve yetişkin. Yer: Mumbai (Hindistan), San Francisco (Amerika Birleşik Devletleri).

- Hastalık: Asperger sendromu.
- Film: Benim adım Khan (Karan Johar, 2010). Hindistan.

- Duygular:
  - Asperger Sendromlu Müslüman bir çocuk Hindistan'da büyümüştür ve daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmiş bir yetişkin olarak hayatını anlatmaktadır.
  - Hâkim olan İslamofobi göz önüne alındığında, kökeni ve şüpheli davranışlarıyla suçlanır.
- Yansımalar:
  - Masumiyetini (11 Eylül saldırılarından sonra) kanıtlamak ve farklı yeteneklerini (ailesinden önce) göstermek için hayati bir yolculuk.
  - Hayat yolculuğunun kolay olmadığını kabul edin, ancak bazı insanlar için bu daha da karmaşıktır.
- Cümleler:
  - Bu dünyada sadece iki tür insan vardır: iyilik yapan iyi insanlar ve kötülük yapan kötü insanlar.
  - Bir ömür boyu farklı olduktan sonra, sonunda mutlu bir hayat yaşıyordum.
  - Benim adım Khan... ve ben terörist değilim.

4.Filmin Asperger Sendromu Bağlamında Analizi

Film; çocukluk dönemi, 11 Eylül saldırısı öncesi ve sonrası olmak üzere üç bölümde incelenecektir.

4.1 Bölüm 1: Çocukluk Dönemi

Hindistan'ın Mumbai kentinde bir gecekondu mahallesinde annesi ve abisiyle yaşayan Rizwan Khan diğer çocuklardan farklıdır. Khan, sosyal iletişim ve davranış biçimlerinde zorluklarla karakterize olan Asperger sendromundan müzdariptir. Asperger sendromunun ana karakter Khan'ın davranışlarındaki etkisi film boyunca görülmektedir. Filmin çocukluk dönemine dair ilk sahnesinde Khan tamirhanededir ve tanımadığı bir adamın " Burayı babanın ahırı mı sandın evine git orda zaman öldür " cümlesinden sonra

öldürmek eylemini anlamsız tekrarlar ve evde annesine zaman öldürmek istediğini iletir. Khan, mecaz anlamları ya da deyimleri anlamakta güçlük çeker zira bu durum Asperger sendromunun genel özelliklerinden biridir. Asperger Sendromlu kişi söylenenleri harfi harfine yorumlar**.** Kişi gizli, örtük veya çoklu anlamların yeterince farkında değildir. Bu özellik aynı zamanda yaygın deyimlerin veya metaforların anlaşılmasını da etkiler. Asperger sendromlu kişilerde dil bozukluğu yoktur, ancak sözlü ifadelerin kullanımı ve anlaşılması çok gerçekçidir; bir yaklaşım sırasında, belirli bir konuda anormal bir saplantı veya tek taraflı laf kalabalığı meydana gelebilir. Hayal gücünün kullanımı gibi soyutlama kapasitesi de sınırlıdır. Bu pragmatik kusurlar, düşüncenin katılığında ve ironi ve deyimleri tanımadaki veya metaforları ve şakaları anlamadaki zorlukta da belirgindir[40].

Khan'ın çocukluk döneminde göze çarpan bir diğer unsur da sese karşı duyarlılığıdır. Khan, yoldan geçerken karnaval tarzında bir eğlenceye denk gelir ve yüksek ses onu tedirgin eder. Asperger sendromda ses gibi duyusal hassasiyetler kişide kaygıya neden olabilir. Hiperakuzi olarak adlandırılan ses hassasiyetini şu şekilde açıklamak mümkündür:

Hiperakuzi, otizmli kişilerde yaygın olarak bulunan sese karşı artan bir duyarlılıktır. Bu, sınıf zilleri, radyo veya TV gibi bazı seslerin çocuğunuzun duyması için rahatsız edici olabileceği anlamına gelir. Bir ses çocuğu rahatsız ettiğinde, kulaklarını kapatarak, sesin kaynağını kapatmaya çalışarak veya gürültülü ortamdan çıkarak rahatsızlık gösterebilir. Otizm ve hiperakuzi arasındaki bağlantıyı anlamaya çalışan Fransa'daki bir grup bilim insanı, otizm spektrumundaki çocukların sesin yüksekliğine karşı daha duyarlı olabileceğini öne sürdüler ve otizmli çocukların sesleri diğer çocuklardan daha yüksek algılayabileceklerini düşündüler. Her çocuk, düşükten çok yükseğe kadar derecelendirdiği farklı yoğunluklarda bir dizi ses dinledi. Her grubun derecelendirmeleri, aşağıdaki sonuçları ortaya çıkarmak için bilim adamları tarafından analiz edildi: Otizmli çocuklar, 40 desibelin (bir yoğunluk birimi) üzerindeki sesleri diğer gruptaki çocuklara göre anlamlı derecede daha yüksek olarak değerlendirdiler. Referans olarak, normal bir konuşma yaklaşık 50 desibel ve bir kütüphane sesi fısıltısı yaklaşık 30 desibeldir. Bu, otizmi olan çocukların daha düşük bir rahat ses düzeyi aralığına sahip olabileceğini, yani seslerin diğer çocuklara göre daha düşük bir düzeyde rahatsız edici olmaya başladığı

[40] Anlı, **a.g.e.**, s. 18.

anlamına geliyor. Bu nedenle, otizm spektrumundaki çocuklar gürültüyü akranlarından daha yüksek olarak algılayabilirler[41].

Khan, fiziksel temastan hoşlanmamaktadır ve annesi sarılmak için izin isteyerek dokunur. Dokunma eylemi Khan için zor bir eylemdir. Fiziksel temas Asperger sendromunda önemli bir sorun olarak bilinmektedir. Dokunsal sistem, cildimizde bulunan duyusal reseptörlerden bilgi alır ve iletir. Rahim ortamından ayrıldığımızda çevremizdeki dünya hakkında bilgi almamız dokunsal sistem aracılığıyla olur ve sosyal ve duygusal gelişimimize katkıda bulunur. Asperger sendromlu kişi çoğu insan tarafından tarafsız bir şekilde algılanan bazı dokunsal uyaran türlerine olumsuz ve orantısız tepkiler verebilir, teması reddeder ve dokunulduğunda savaşarak veya kaçarak tepki verir[42]. Khan'ın fiziksel temasa karşı duyarlılığı film boyunca görülmektedir.

Başlangıçta seyirci, filmin nörolojik bir farklılıkla ilgilendiğine inanmaya yönlendirilir. Nörotipik bir ortamda büyüyen otistik bir çocuk; yaşıtları tarafından gaddarca davranılan, ancak annesi tarafından sevilen ve anlaşılan Khan dış ses olarak şu şekilde anlatır annesini:

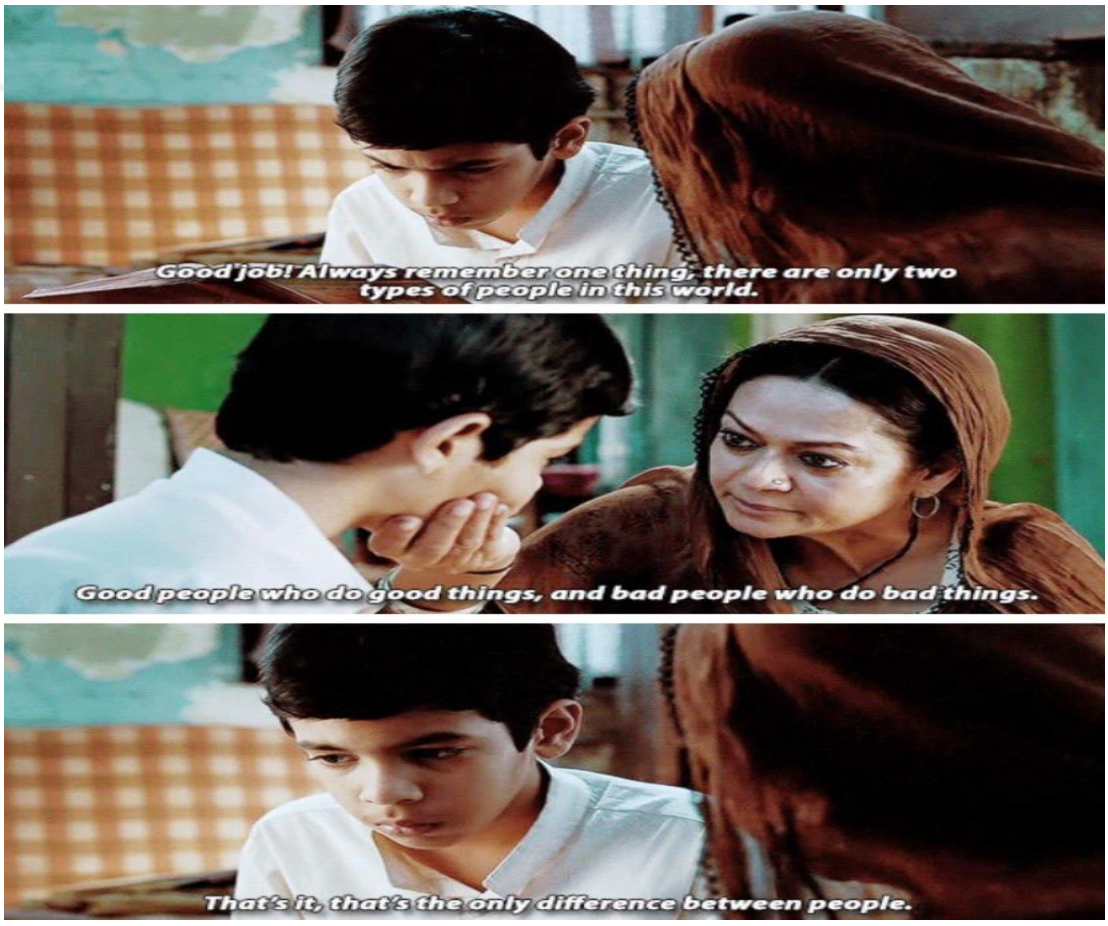
- *Hiçbir doktor ona neden böyle farklı bir çocuk olduğumu anlatamamıştı ona ama annem neden böyle olduğumu öğrenme gereği duymuyordu nedenini bilme ihtiyacı hiç hissetmedi. Nasıl bilmiyorum ama beni tanımanın bir yolunu bulmuştu*. (11:30dk)

Sonra olay örgüsü beklenmedik bir şekilde oldukça farklı bir noktaya odaklanır; Mumbai'de Müslümanlar ve Hindular arasında ayaklanmalar patlak verir. Etnik ve dini rekabet hikâyenin odak noktası haline gelir. Khan 1983 Hindu-Müslüman ayaklanmasına tanıklık eder. Sokakta duyduğu ırkçı ve nefret içeren cümleleri tekrarlar. Asperger sendromunda dışarıdan duyulan konuşmaların tekrarı(ekolali) olası bir durum olarak değerlendirilmektedir. Ekolali kelimelerin, seslerin veya cümlelerin kesin olarak tekrarı veya yüksek sesle okunmasıdır. Farklı ekolali türleri vardır. Sözcükler

[41] Brooke Ingersoll and Allison Wainner MA, "Autism Phenotype and Nonverbal Sensitivity: Evidence for an Association in the General Population", **J Autism Dev Disord**, Y.40, 2010, s.590–598.
[42] Amerikan Psikiyatri Birliği, **Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı,** (Çev: Ertuğrul Köroğlu), Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.

daha sonra tekrarlandığında buna gecikmiş ekolali denir[43]. Annesi nefret söylemlerini tekrarlayan Khan'ı duyar ve bunları nerden duyduğunu sorar. Dışarıdan duyduğunu söyleyen Khan için durumu basitçe anlatan iki insan resmi çizip hangisinin Hindu hangisinin Müslüman olduğunu sorar. Khan ikisinin de aynı olduğu nu söyleyince annesi Khan'a hayatının geri kalanında rehberlik edecek şu sözleri söyler:

- *Bu dünyada iki tür insan vardır. Hep iyi şeyler yapan iyi insanlar bir de kötülük yapan kötü insanlar… İşte insanlar arasındaki fark bu. Başka bir fark yoktur. (13:42dk)*

Şekil 7. Çocukluk Dönemi

Khan farklı davranışlarından ötürü okulda fiziksel zorbalığa maruz kalır. Filmin çeşitli noktalarında bu zorbalık devam etmektedir. Okul döneminde birçok öğrenci zorbalığın kurbanı olabilir, ancak orantısız sayıda Asperger sendromlu insanın hayatının herhangi

[43]https://autismawarenesscentre-com.translate.goog/understanding-echolalia-in-autism-spectrum-disorders/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc

bir döneminde zorbalığa maruz kaldığı bilinmektedir. Şiddete sebep olan nedenleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Asperger sendromlu insanlar bir grupta öne çıkma eğilimindedir ve bu sendromun temel ilkelerinden biri, buna sahip olduğunuzda çevrenizdekiler gibi olmadığınızdır. Bu kötü bir şey olmak zorunda değil ve herkesten tamamen farklı olmanıza bile gerek yok, ama gerçek şu ki çoğu zorba en azından biraz farklı birini seçecektir. Bu, ortalamadan daha şişman veya daha ince veya daha uzun veya daha kısa olan biri olabilir. Birinin otizmi varsa, diğerlerine göre farklı iletişim kurabilir veya davranabilir. Belirli bir şekilde giyinmek kadar basit bir şey olabilir, örneğin tanıdığım biri her gün aynı kıyafetleri giyiyordu. Ya da sıradan bir durumda kendinizi gerçek olarak ifade ediyor olabilir. Birinin bir kurban arıyor olması demek
- Asperger sendromlu insanlar, nörotipik insanlar kadar geniş bir destekleyici arkadaş çevresine sahip olmayabilir**.** Okulda veya işte arkadaş edinmekte zorlandıkları için geldikleri günlerde henüz arkadaş edinmemiş biri olurlar. Bu nedenle, zorbalar bir kurban ararken, bir grup değil, tek bir birey arayacaktır. Bu bir kısır döngünün başlangıcıdır. Yeterince hızlı arkadaş edinemedikleri için, zorbalığa uğrayan arkadaşsız kişi olarak görülürler. Bu da fiziksel şiddete uğrama olasılıklarını arttır.
- Birçok Asperger sendromlu insan beden dilini veya sosyal ipuçlarını okuyamaz, bu nedenle başkalarının niyetlerini anlamaları zor olabilir .Eğer birisi onlara bir şey yapmayı planlıyorsa, onları çok daha savunmasız hale getirir.
- Asperger sendromlu insanlar aynı zamanda söylenenleri harfi harfine alma eğilimindedir. Biri seni öldüreceğim dediğinde, çoğu insan dövülmeyi kastettiğini düşünür. Bu tek başına tatmin edici değildir, ancak Asperger sendromlu kişi insanların söylediklerini ciddiye alır ve ertesi gün birinin onları öldüreceğini düşünerek okula gider. Bir grup zorba tarafından dile getirilen her bir tehdide inanma baskısına sahip olmak, bir birey üzerinde tarif edilemez bir stres yaratır .

- Asperger sendromlu kişiler, iletişim becerileri yetersiz olduğu için bir sorunla ilgili yardım istemekte zorlanabilirler[44].

Khan'ın annesi barışçıl ve hoşgörü içeren iyi insan ve kötü insan mesajından sonra Khan'ı yetiştirmesi ve iyilikle işlemesi umuduyla Bay Vadya adında bir öğretmene götürür. Vadya, Khan'ın hayatında bir özel eğitim öğretmeni gibi önem teşkil eder. Hem akademik olarak hem de hayata dair çok şey öğretir. Khan'ın ezber yeteneği çok iyidir. Ayrıca mekanik olarak kıvrak bir zekaya sahiptir. Khan, su basan bir alanı bisiklet düzeneği kurarak suyu boşaltır. Başka bir sahnede Khan, elektronik eşyaları tamir eder. Asperger sendromlu bireyler özel ilgi alanına sahiptirler. Bu durum yoğun ilgi alanlarında üstün yeteneklerle kendini gösterebilir. Bunlar güçlü hafızaları sayesinde olur. Adeta bir fotoğraf makinasını andıran bir hafızaya sahiptirler. İlgi alanları noktasında hayatları boyunca bilgi toplayıp bir ansiklopedi gibi bilgi hazinesi kıvamında görülebilirler. Yoğun ilgi alanları mekanik, matematik, biyoloji, televizyon, videolar, dinozorlar, uzay sistemi, video oyunları, araba markaları, politika, bellek oyunları, zamanlar, sayılar, harfler olabilir[45]. Khan'ın mekanik zekâsı toplumda saygın bir edinmesini sağlar.

Khan'ın hem çocukluğunda hem de ileri yaşlarında göz iletişiminin zayıf olduğu söylenebilir. Göz iletişimi önemli bir iletişim şeklidir. Ancak göz iletişiminde iki kişiye ait bir dilin olması gerekir. Ancak Asperger sendromlu bireylerde durum bu değildir. Göz iletişimi onlar için arzu edilen doğal bir durum değildir zira Asperger sendromlu bireyler dilin yorumlanmasında sorun yaşarlar. Bu sebeple göz teması ya yok denecek kadar azdır ya da kısa sürelidir[46].

Khan, engellilik durumundan ötürü sosyal sıkıntılar yaşar lakin Khan'ın diğer çocuklardan farklı olduğunu anlayan annesi Rizwan Khan, oğlunun dünyaya umutlu ve iyimser bakmasına rehberlik eder. Anne sevgisi ve desteğinin yaşamının ileri yıllarında Khan için sağlam temel oluşturduğu söylenebilir. Ayrıca Khan'ın özel durumunu fark edip onu günümüzde özel eğitim öğretmeni görevini üstlenen bir öğretmene eğitmesi için götürmesi Asperger sendromlu çocuklara erken müdahale noktasında iyi bir mesaj

[44]Neil Humphrey & Judith Hebron, "Bullying of children and adolescents with autism spectrum conditions: a 'state of the field' review", (Çevrimiçi), DOI: 10.1080/13603116.2014.981602
[45]Korkmaz, **a.g.e.,** s. 72-73.
[46] Mandy Roy and Wolfgang Dillo, "Blickkontakt bei erwachsenen Patienten mit einem Asperger-Syndrom [Eye contact in adult patients with Asperger syndrome]" (Çevrimiçi), https://doi.org/10.1055/s-0034-1399489

vermektedir. Bu bağlamda Benim Adım Khan filminin anne temsilinin önemli bir yer teşkil ettiğini söylemek mümkündür.

4.2. Bölüm 2. 11 Eylül Saldırısı Öncesi

Khan'ın kardeşi Zakir, annesinin Khan'a gösterdiği ilgiden rahatsız olur. 18 yaşına geldiğinde Amerika'da bir üniversiteden tam burs kazanır ve okumak için Amerika'ya gider. Kardeşinin gidişi Khan'ı üzer lakin duygularını belli edemez. Asperger sendromlu kişilerin duyguları en büyük gizemlerinin parçasıdır. Duyguları vardır ancak onların duygusal dünyalarının bizimkilerden farklı olduğu söylenebilir. Asperger sendromlu bir kişi duygularını farklı ifade ediyorsa, kendi duygularını da farklı şekilde yaşar. Bunun nedeni, bedensel bir duyumun bir duyguyla nasıl ilişkili olduğunu ya da olmadığını anlamada güçlük çekmeleridir. Asperger sendromlu bireylerin becerileri üzerine yapılan güncel araştırmalar, duygularla ilgili sosyal bilişlerinde zorluklar olduğunu göstermektedir. Bu nedenle olay örgüsünü anlama ve olaylara göre bir duygunun atfedilmesiyle ilgili sorunla mücadele ederler[47].

> *Khan: Aslında gitmesine bende üzülmüştüm. Zakir'in gitmesi beni çok rahatsız etmişti bunu ona söylemeliydim ama söylemedim. Sonra da bunu ona söylemediğim için rahatsız oldum.* (19:07sn)

Her yaştan otizmli insan, heyecan, can sıkıntısı, stres, korku ve kaygıya tepki olarak ara sıra bazen de sürekli olarak duyusal olarak uyarılabilir. Bu durum Otizm spektrum bozuklukları içinde yer alan Asperger sendromunda da görülebilir[48]. Film süresince Khan, annesinin defnedilme sahnesinde görüldüğü gibi stresli olduğu anlarda elindeki taşları döndürür. Khan'ın kardeşinin gidişinden ötürü yaşadığı can sıkıntısı, dokunsal olarak elindeki taşları döndürmesiyle açığa çıkar.

Khan, annesinin ölümünün ardından kardeşi Zakir'in yanına Amerika'ya gider. Zakir'in eşi Hasina ile tanışır. Hasina, üniversitede psikoloji bölümünde öğretmendir. Hasina, Khan'ın hareketlerini gözlemler ve Khan'a Asperger tanısını koyan ilk kişi olur. Bu sekanstan sonra Khan'ın Asperger sendromu tanısıyla beraber engellilik durumunu anlayıp ve sonrasında film süresince bu durum ile mücadelesine şahit oluruz.

---

[47] Korkmaz, **a.g.e.,** s.322.
[48] Korkmaz, **a.g.e**., s.142.

Hasina asıl sorunumun ne olduğunu fark eden ilk kişi olacaktı. Derdimin ne olduğunu artık o biliyordu. Yeni insanlarla tanışmaktan, yeni yerler görmekten korktuğumu anlamıştı. Sarı cisimlerden, keskin seslerden korktuğumu da biliyordu. Diğer insanlardan bu kadar farklı olmamın nedenini aslında iki kelimeyle açıklamak mümkündü: Asperger sendromu.(24:06sn)

Khan, bir süre sonra kardeşinin şirketinde bitkisel güzellik ürünleri pazarlamacısı olarak işe başlar. Khan, Asperger sendromu bağlamında yaşadığı dezavantajı düzenli bir şekilde çalışarak bir yeteneğe çevirir. Ürünler hakkında araştırma yapıp çalışır. Pazarlama işine başladığında Khan'ın yalan söyleyememe durumuna tanık oluruz. Asperger sendromu tanılı bireyler son derece dürüsttürler. Aldatmanın yararını anlama ve ne zaman yararlı olduğunu bilme yeteneği, Asperger sendromlu çocuğun gelişiminin sonlarına kadar, bazen ergenlik öncesine kadar bazen de hiç ortaya çıkmaz. Güçlü bir sosyal adalet duygusuna sahip olabilirler ve kurallarına göre oynayabilirler. Aynı zamanda ahlaki ve etik ilkelere güçlü bir şekilde inanırlar[49]. Kardeşi tarafından desteklenip görev verilen Khan'ın, film süresince işini titiz ve etik bir şekilde devam ettirdiğini görürüz. Bu çerçevede düşünüldüğünde toplumun bilinçlenmesi ve duyarlılığın artması son derece önem teşkil etmektedir. Anlayışlı bir toplumda Asperger sendromu tanılı kişinin tedirginliği azalır, topluma adaptasyonu artar ve kendini daha iyi şekilde ifade ederek yaşamını idrak ettirir. Bu sekans yönetmenin, engellik bağlamında verilen destekle toplum duyarlılığının artması noktasında önem arz eden bir mesajı olarak değerlendirilebilir.

Khan'ın kuaför Mandira ile tanışması noktasından itibaren karşı cinsle iletişimde sorunlar olduğunu görürüz. Khan fiziksel temastan kaçınır, konuşmayı uzun süre sürdürmez ve açık sözlüdür. Asperger sendromunda dil gelişiminin normal olmasıyla beraber dili yorumlamada, karşılıklı sosyal etkileşim ve iletişim noktasında olağandışı davranışlar gözlemlenebilir[50]. Filmin Khan ve Mandira ilişkisini gördüğümüz sahnelerde bu durum açıkça görülür. Mandira'nın sokak sanatçısına elma verip dans ettiğini gören Khan, adama büyük bir bal kabağı verip dans eder. Gördüğünü yanlış yorumlama durumuna

[49]Roy and Dillo, a.g.m., s.270.
[50]Çetin Özbey, **Otizm ve Otistik Çocukların Eğitimi**. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2005, s. 50.

filmin başka sahnelerinde de şahit oluruz. Bu durum Khan'ın Asperger sendromu tanısından kaynaklanmaktadır.

Asperger sendromlu bireyler genellikle söylenenleri olduğu gibi anlarlar. Söylenilenin altında yatan yan anlamı anlamakta güçlük çekerler. Atasözleri, deyimler veya ironi içeren ifadeler kullanıldığında durumu yanlış anlayabilirler[51]. Khan mecaz anlamları anlamakta güçlük çeker. Khan'ın, Mandira'ya söylenen ''Pembe senin rengin'' söylemini yanlış yorumlayıp hep pembe renkli kıyafet giymesi, Mandira'nın ''Saçını kesmezsem ölürüm'' söylemindeki ironiyi anlamayıp ''Ölme, ölme sakın'' diyerek paniklemesi gerçek anlamın altında yatan yan anlamı anlayamama sorununu göstermektedir.

Filmde görülen ayrımcılık salt Khan'ın engellilik durumundan ötürü değildir. Ayrımcılık sekanslarından biri de Khan'ın Mandira ile evlenmek istediğinde kardeşi Zakir'in bu evliliği onaylamaması noktasındadır. Mandira bir Hindu Khan ise Müslümandır. Khan, Mandira ile evlenmek ister ancak bu sebeple kardeşinin engeliyle karşılaşır. Khan çocukluğunda annesinden duyduğu ve hayatına bir pusula gibi yön veren cümleyi tekrarlar.

Zakir: Onunla evlenemezsin bu dinimize aykırı. Eğer evlenirsen, seninle bütün bağlarımı koparırım. Evimde yerin olmaz. O bir Hindu. Onlarla aramızda çok fark var anladın mı?

Khan: Hayır fark yok. İyi ve kötü insanlar başka fark yok (57dk:27)

Khan'ın inandığı İslam dininde ırk ve din ayrımı gözetilmez. Bu durum kutsal kitap Kur'an-ı Kerim'in Maide suresi 48. ayetinde ''Allah dileseydi hepinizi bir tek ümmet yapardı. Fakat size verdiği nimetler içinde sizi sınamak istedi''[52] şeklinde yer almaktadır. Khan inancı temelinde din ayrımı gözetmeksizin hayattaki tek ayrımın iyi ve kötü insanlar noktasında olduğuna inanarak Mandira ile evlenir. Bu sekans filmin vurgulamak istediği ayrımcılık noktasında önemli bir yer teşkil eder.

- *Allah'ın izniyle anneme verdiğim sözü tuttum. Kendime mutlu bir yuva kurdum (01:03)*

[51]Özbey, **a.g.e**., 58.
[52] Kur'an- Kerim

Bu sözlerle Khan'ın annesinin sözlerini bir rutin olarak benimseyip annesine verdiği sözünü tutuğu görülmektedir. Rutinlere bağlı kalmak Asperger sendromunda sık görülen bir durumdur. Düzen ve rutinler nöro-tipik insanlara göre daha ön plandadır. Günlük rutinlerindeki herhangi bir aksama kaygı ve sıkıntıya neden olabilir ve gerginlik yaratabilir [53]. Mandira, kibar ve sevecen bir karakterdir. Khan'ın özel durumunu anlayışla karşılayıp sevgiyle yaklaşır çoğu zaman onu sakinleştirir. Bu bağlamda düşünüldüğünde ana karakter Khan'ın Mandira'yı, çocukluk süresince onu sevgi, şefkat, özveriyle büyüten ve özel durumundan ötürü hep destekleyen annesiyle özdeşleştirdiği söylenebilir.

Khan ve Mandira'nın dini inançları farklıdır lakin sevgi ve şefkat onları birbirine bağlar. Her biri kendi ibadetini yerine getirir. Khan namaz kılıp dua ederken Mandira kendi dininin geleneksel ayinlerini yapar. Khan ve Mandira'nın dini farklılıklardan bağımsız evlenmesi, filmin temelinde yatan ayrımcılık noktasında sevgi ve hoş görünün önemi doğrultusunda bir mesaj niteliğindedir. Bu çerçeveden bakıldığında *Benim Adım Khan* filminin farklılıklar üzerine kurgulandığını söylemek mümkündür. Başlangıçta nöro-tipik ortamda büyüyen Asperger sendromlu bir çocuk üzerinden farklılıkların bu yönde ilerleyeceğine inandırılan seyirci daha sonra Müslüman Hindu ayaklanmasını şahit olur ve konu din çatışması gibi farklılıkları ve ayrımcılığı içeren başka noktalara da odaklanır. Din çatışması Müslüman Hindu ayaklanmasıyla sınırlı kalmaz. New York'ta Dünya Ticaret Merkezine yapılan 11 Eylül saldırısıyla ayrımcılık farklı bir noktaya odaklanır ve Khan'ın hayatı değişir.

4.3. Bölüm 3. 11 Eylül Saldırısı Sonrası

Yönetmen Kahan Johar'ın *Benim Adım Khan* filmi 2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde geçer. Filmin doruk noktası 11 Eylül 2001 yılında Dünya Ticaret Merkezine gerçekleşen saldırılara dayanır.

New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine 11Eylül 2001 Salı günü içi yolcu dolu iki uçağın füze gibi dalması ve üç bini aşkın masum sivilin yaşamını yitirmesine neden olması, ABD Başkanı George W. Bush'un söylemiyle teröre karşı uzun

[53]Barış Biçimli, vd., "Yüksek İşlevli Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Sosyal Becerilerin Öğretimi: Sistematik Gözden Geçirme", **Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi,** 2020, Y.11, S.2, 2020, (Çevrimiçi), https://dergipark.org.tr/tr/pub/baebd/issue/58594/772693 (Erişim Tarihi: 20.01.2020), s.552-580.

sürecek bir savaşın da başlangıcı oldu. Bir görüşe göre ‘‘dünya daha hiçbir zaman 11 Eylül öncesindeki gibi olmayacaktır, dolayısıyla 11 Eylül bir milat olarak kabul edilmelidir’’. 11Eylül 2001 günü. Tüm dünyanın gözü önünde gerçekleşen terör eylemi hem siyaset bilimi hem de iletişim bilimleri açıcından. Önemli gelişimlerin ve değişimlerin yaşanacağı bir süreci de başlatmıştır.[54]

Bu bağlamda incelendiğinde filmin dönüm noktasının 11 Eylül saldırıları olduğu söylenebilir. Zira 11 Eylül saldırılarına kadar Asperger sendromu nedeniyle ötekileştirilen Khan, bu süreçten sonra dini kimliğiyle nedeniyle ötekileştirilir ve olay örgüsü beklenmedik bir şekilde başka türlü bir farklılığa dayanır. Ülkede Müslümanlara karşı bir yabancı düşmanlığı dalgası yayılır. Khan ve Mandira’nın hayatını sonsuza dek değişir. O andan itibaren, önce komşuları ve müşterileri, sonra da arkadaşları tarafından reddedilmeye başlarlar.

11 Eylül saldırılarında hayatlarını kaybedenler için yapılan anma töreninde sekansında Khan’ın yardım severliğini görürüz, saldırılarda hayat kurtaran itfaiyeciler için toplanan bağış kampanyasında yüksek bir miktar para yardımında bulunur ve neden bu kadar yüksek bir miktar verdiğini şu sözlerle açıklar:

> *Khan: Biz buna zekât deriz, İslam dininde her yıl zekât vermek farzdır*
> *Mandira: Müslümanlar her yıl gelirlerinin belirli bir miktarını hayır işleri için kullanmak zorundadır. (01:05)*

Duygular, Asperger sendromlu insanları şaşırtan başka bir alandır. Empatiden yoksun oldukları sıklıkla söylenir. Empati derken, diğer insanların belirli duygusal durumlarının derinlemesine anlaşılması ve buna nasıl uygun şekilde tepki verileceği noktasındadır. Ancak bu, onların tüm şefkatten yoksun oldukları anlamına gelmez. Başkalarına karşı kayıtsızlıktan derin kaygıya kadar değişen bir tavırla, bencil olmaktan çok ben-merkezcidirler, ancak nadiren kötü niyetlidirler.[55]

---

[54] Nurdan Akıner, “11 Eylül Saldırıları ve Amerikan Medyası: Yurtseverlik Akımının Öteki Kavramına Etkisi ve Medyanın Tarafgirliği”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 2004, s.20 (Çevrimiçi) https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifd/issue/22869/244278

[55]Tony Attwood, **Asperger’s syndrome: A guide for parents and professionals**. London and Philadephia: Jessica Kingsley Publishers, 1998, s. 30.

Yardım sekansı yalnızca Khan'ın yardım severliğini gördüğümüz bir sahne olarak kalmaz, bu sekans ile Asperger tanısı dışında Müslüman kimliğiyle yaşadığı ayrımcılığa dair ilk tepkiyi görürüz. Khan, anma töreninde kendi dini inancıyla duasını ederken törendekilerin tepkisiyle karşılaşır ve Khan dış ses olarak şu cümleyle durumu özetler:

- *Batı dünyası, tarihi basit bir biçimde milattan önce ve milattan sonra olarak ayırıyordu. Şimdi üçüncü bir dönüm noktası oldu. 11 Eylül…* (01:06)

Film, Khan'ın engellilik durumunun ışığında 11 Eylül sonrası Müslümanların yaşadığı zorlulara odaklanır. 11 Eylül saldırıları Müslümanlar için bazı zorluklar doğurur. İş yerleri yağmalanır, psikolojik ve fiziksel olarak şiddete maruz kalırlar. Halkın İslam dinine tepkisi Khan ve Mandira'nın işlerinin kötü gitmesine neden olur.

Bu olay toplumların sosyal hafızasında var olan yabancı düşmanlığı ve İslam karşıtlığını körüklemiş ve sosyal hayatta Müslümanlara karşı yoğun bir öfke görünür kılınmıştır. Özellikle batı toplumlarında bireyler, yabancılar ve Müslümanlarla olan insani ilişkilerini gözden geçirme gereksinimi hissederken; İslam'a ve Müslümanlara karşı problemli bir algının benimsenmesi engellenememiş ve bu algının sosyal ve fiziksel şiddete dönüşmesi kaçınılmaz olmuştur. Şüphesiz bu durumun oluşmasında medyanın üretmiş olduğu suni korku ve ötekileştirerek terörizmle özdeşleştirdiği Müslüman imajı oldukça etkili olmuştur. Bu bağlamda batı toplumlarının gündelik hayatında medya üzerinden üretilen İslam ve Müslümanlar hakkında oluşan imaj, İslam'ın şiddete dayalı, kılıç yoluyla yayılmış, irrasyonel, takipçilerinin dünyevi ve şehevi arzularını kamçılayan, ötekini asimile ve son tahlilde yok etmeyi hedefleyen bir din olduğudur. Dolayısıyla artık bu toplumlar için İslam dini ve Müslümanlık şiddeti ve terörizmi üreten ve batı medeniyetinin temel değerlerini yok etmeyi amaçlayan bir süreç olarak kabul edilmiştir.[56]

11 Eylül saldırısı sonrasında ABD yönetiminin Afganistan'ı işgal etmesiyle Khan ve Mandira'nın aile dostu Marc Afganistan savaşıyla ilgili haber yapmak üzere oraya gider

[56]Abdullah Gölcü ve Mustafa Çuhadar, "Batı Toplumlarında İslamofobi'nin Üretilmesinde Medyanın Rolü", https://Doi.Org/10.32002/Ombudsmanakademik.440215, s.71-99.

ve savaşta ölür. Khan bu ölümden çok etkilenir ve filmin doruk noktasını işaret eden şu cümleyi söyler:

- *Kuran ı kerim şöyle buyurur, bir masum insanın ölümü insanlığın ölümüdür. O zamanlarda 11 Eylül'de ölen masum insanların bedelini bütün insanlığın ödeyeceğini anlamıştım. (01:15)*

Bu ölümden sonra Müslüman kimliğiyle Khan ve Khan soyadını alan Mandira'nın oğlu Sam, Müslüman olduğu gerekçesiyle arkadaşları tarafından bu ölümden sorumlu tutulur ve öldürülür.

- *Dedektif, Sam'a saldıranların ırkçı nedenlerle bunu yapmış olabileceğini söyledi. Vücudundaki yaralar bu ırkçı saldırının kanıtlarıymış. Sam benim soyadımı almıştı ve artık o da Müslümandı. Müslüman olduğu için öldürüldü ki ben bunu hiç anlayamadım. Müslüman olmak hiç de kötü bir şey değildir. (01:27)*

Sam'in ölümünden sonra Mandira kendini suçlar. Ona göre Khan'la evlenip Müslüman soyadını almasaydı bu ölüm gerçekleşmemiş olacaktı.

- *Asla bir Müslümanla evlenmemeliydim asla. Sam Hindu olarak kalsaydı bugün burada olurdu. Soyadı Khan olduğu için öldürüldü o. Oğlum senin yüzünden öldürüldü senin soyadın yüzünden öldürüldü oğlum. (01:28)*

Mandira'nın bu cümlelerinden sonra Khan'ın, daha önce Annesinin ve arkadaşı Marc'ın cenazesinde gördüğümüz şekilde elindeki taşları döndürdüğünü görürüz. El çırpma, sallanma, nesnelerin parçalarıyla sürekli meşgul olma ya da belirli kelimeleri tekrarlama gibi basmakalıp ve tekrarlayan motor davranışlar otizmli bireylerin stresli durumlarda kontrol duygusunu hissetmenin bir yolu olarak kullandıkları rahatlatıcı davranışlardır.[57]

[57] Grandin Temple, **Thinking in pictures: My life with autism**, New York: Vintage Books, 2006, s.152-166.

Bu süreçten sonra yaşadığı trajedi için Khan'ı suçlayan Mandira Khan'ı görmek istemez ve hayatından gitmesini istediğini söyler.

> *-Seni artık görmek istemiyorum seni her gördüğümde Sam'in yaraları aklıma geliyor buna dayanamıyorum. Senden ayrılıyorum Khan, seni bırakıyorum, seni terk ediyorum git buradan hemen git şimdi git…*
> *- Peki gidiyorum Mandira. Ne zaman döneyim?*
> *-Ne zaman mı döneyim dedin hiç dönme. Burada yaşayan otuz bin insan senden nefret ediyor git hepsine teker teker terörist olmadığını anlat sırf onlarla da kalma Amerika da herkese söyle. Söylemek zorundasın herkes duymalı git ben terörist değilim de bunu yapabilir misin? Git başkana söyle adım Khan ben terörist değilim de o da herkese Sam'in terörist olmadığını babasının da terörist olmadığını söylesin. İşte bunu başarabilirsen o zaman geri dönebilirsin. (01:31)*

Khan, Asperger sendromu nedeniyle verilen talimatı Mandira'nın talimatını harfiyen alır ve mesajını başkana iletmen içim zorlu bir yolculuğa çıkar bu yolculuk bir arayış olarak da yorumlanabilir. Bu yolculukta Amerikan toplumunda teröre karşı savaşın sonuçlarını farklı şekillerde deneyimleyen Müslümanlar, Hindular ve Afrikalı kökenli Amerikalılar da dahil olmak üzere çeşitli ötekilerle karşılaşır. Bu süreçten sonra film yaşam yolunu takip etmek için toplumun önyargılarına karşı mücadele etmek zorunda kalan otistik bir adamın karmaşık yaşamına odaklanır. Baş karakter Khan, *benim adım Khan ve ben terörist değilim* cümlesiyle filmin ana temasını bir mesaj olarak seyirciye iletir.

Yapılan pek çok araştırmada, filmlerin toplumla ilişkisi her zaman doğrusal bir şekilde olduğu anlaşılmaktadır. Bu, filmlerin her zaman arkalarındaki mesaja dayanarak toplumu etkilediği ve şekillendirdiği anlamına gelir; asla tersini yapmaz. Bu bakış açısına yöneltilen eleştiriler, filmlerin yapıldığı toplumun portreleri olduğu iddiasına dayanmaktadır. Filmler her zaman toplumda büyüyen ve gelişen gerçekleri kaydeder ve bunları beyazperdeye yansıtır. [58] Kitle iletişim aracı olarak filmin bir mesaj aktarma aracı olması kaçınılmazdır. Filmler ahlaki, dini mesajların ve toplumsal eleştirinin iletilmesi için bir araç olarak kullanılmış ve bazı durumlarda filmler aynı durumlarda bir propaganda aracı da olabilmektedir.

[58] Graeme Turner, **İngiliz Kültürel Çalışmaları,** (çev.) Deniz Özçetin,Ankara: Heretik Yayıncılık, 2016, s. 302.

Ahlaki mesajları aktarmanın bir aracı olan filmler, genellikle hikâyede filmdeki olaylar veya filmdeki karakterlerin diyalogları şeklinde gösterilen ahlaki mesajları veya tavsiyeleri gösterir. Aynı şekilde dini mesajların aktarımında, propaganda da ya da toplumsal eleştiride de mesaj, filmdeki görsel ya da işitsel sahnelerde gösterilmektedir. Bu düşünce baz alındığında yönetmen Johar, ahlaki ve toplumsal eleştiriyi Asperger sendromlu bir karakter üzerinden *benim adım Khan ve ben terörist değilim* mesajıyla iletir.

Yönetmen Johar'ın Asperger sendromlu bir karakter üzerinden mesaj vermesi önemli bir nokta olarak değerlendirilebilir çünkü Asperger sendromu, sosyal etkileşim, iletişim, sosyal hayal gücü ve zihin teorisindeki zorluklarla karakterize edilen bir dizi bozukluğu kapsar. AS tanısı alan bazı kişiler, bazı alanlarda yüksek işlevsellik sergilerken diğerlerinde zorluk yaşıyor olarak tanımlanabilir.[59] Yönetmen Johar, sosyal etkileşim ve iletişimde zorluklar yaşayan bir karakter üzerinden ahlaki ve toplumsal bir mesaj ileterek verdiği mesaja ayrı bir boyut kazandırmıştır. Başka bir çerçeveden düşünüldüğünde filmin ana temasını içinde barındıran bir mesajı engelli bir karakter üzerinden vermesi izleyici açısından da önemlidir. İzleyicinin engellilikle doğrudan deneyimi olmadığında, bu engelliliğin anlatısal temsilleri güçlü, akılda kalıcı tanımlar sağlar. Engelli bir karakteri tasvir eden filmlerde, romanlarda, oyunlarda, biyografilerde ve otobiyografilerde karakter, söz konusu engelliliğe sahip kişilerin nasıl davrandığını, hissettiğini, iletişim kurduğunu, semptomları sergilediğini ve hayatı nasıl deneyimlediğini göstererek o engelli insanlara örnek teşkil eder. Kısacası yönetmen Johar'ın engelli bir karakter üzerinden ahlaki bir durumu işlemesi, izleyicinin bu engelliliği görebileceği ve tanımlayabileceği bir mercek görevi görür.

Khan, yolculuğunda bazı zorluklarla karşılaşır lakin çoğuna kendi çerçevesinde çözüm bulur. Parasız kaldığında her şeyi tamir ederim pankartıyla arabaları tamir eder ve para kazanır. Mola verip oturduğu durakta Georgia eyaletinde siyahi bir çocuk bisikletle düşüp yaralanır ve aralarında şu şekilde bir diyalog gelişir

- *Off tanrım! Dizim gitti*
- *Üzgünüm ama dizini tamir edemem*

[59]Tony Attwood, **The Complete Guide to Asperger Syndrome,** London: Jessica Kingsley Publishers, 2006.

- *İyi de yardımda mı edemezsin? (01:42)*

Khan, As tanısından ötürü yan anlam bilmemektedir ve bu durum Khan'ın çocukluğunda yetişkinliğine kadar bütün film süresince görülmektedir. Asperger sendromlu bireyler sosyal olarak neler olup bittiğini anlamakta zorlanırlar. Kendilerini içinde buldukları sosyal ortama her zaman dikkat etmezler ve bunu yapsalar bile çoğu zaman gördüklerini anlamlandıramazlar veya uygun şekilde tepki veremezler. Sosyal etkileşimlerinde ilgisiz ya da pasif olarak nitelendirilseler de As'li bireyler aktif ama tuhaf olma eğilimindedirler. Her zaman yalnız kalmakla yetinmezler, başkalarıyla kendi anladıkları şekilde iletişim kurarlar. Ancak bu iletişimin nasıl yürütüleceği konusunda çok az fikirleri vardır. Yaklaşımları tuhaf ve tek taraflı olup karşı taraftaki kişilerin dikkate alınması gereken ihtiyaç ve isteklerinin olduğu konusundaki anlayış eksikliğini yansıtır. Sosyal ve duygusal ipuçlarını iyi okuyamadıkları için duyarsız, ısrarcı veya tuhaf görünürler ancak nasıl algılandıkları konusunda çok az iç öngörüye sahiptirler. Diğer insanların duygularını, beklenen niyetlerini, sosyal geleneklerini, bilişsel ve çoğunlukla biçimsel bir şekilde doğru şekilde tanımlayabilirler ancak bu bilgiye dayanarak sezgisel ve spontene bir şekilde hareket edemezler. Dolayısıyla etkileşimin temposu kaybolur ve bu durum sosyal saflık ve davranışsal katılık izleniminin büyük ölçüde sorumlusu olarak görülür.[60] Khan, komik saçlı Joel diye tarif ettiği çocuğa yardım edip evine götürür ve annesi Jenny ile tanışır. Khan'ı bir süre evlerinde misafir ederler. Jenny anne, Irak savaşında oğlunu kaybetmiştir. Bu noktada oğlu Sam'i kendi soyadını taşıdığı ve Müslüman olduğu gerekçesiyle kaybeden Khan ile Jenny anne arasında bir bağ oluşur. İkisi de teröre karşı çocuklarını kaybetmiştir. Tamamı siyahilerden oluşan Georgia'nın bu kasabasında Irak'ta savaşta ölen Amerikalıların anma töreni için kiliseye giderler. Jenny anne, Khan'ı ırk ve dini inancı gereği ötekileştirmek yerine içselleştirir. Jenny savaşta ölen oğlunun fotoğrafının yanına Sam'in fotoğrafını koyarak teröre sebebiyle ölen bu iki çocuk için bir dayanışma örneği gösterir. Küçük Joel, kilisede toplanan insanlara ölen abisi anlatırken Khan ise oğlu Sam'i anlatır.

- *Sam Khan...benim oğlum elli altı kiloydu ve kan grubu da sıfır pozitifti. Sam konsol oyunlarını ve futbolu çok severdi. Hatta kramponlarını o kadar çok*

[60] Attwood, The Complete…, s.30.

severdi ki onları ayağından çıkarmadan uyurdu. Kötü huyu da buydu. Annesiyle evlendiğim sırada Sam daha altı yaşındaydı. İyi bir çocuktu ve annesinin sevgisini benimle paylaşmak ona hiç zor gelmedi. Ama ben ona iyi babalık yapamadım galiba ama ben onun ifade etmediği duygularını anlayamadım, sam hiç şikâyet etmedi. Sam'i öldürdüler o sadece benim oğlum değil en yakın arkadaşımdı. Aslına bakarsanız benim tek arkadaşımdı, benim tek dostumdu. Eminim Allah onu cennetine kabul etmiştir. (01:47)

Khan'ın kendini anlatmaya çabalayan ve dinleyenleri duygulandıran bu sözlerinden sonra çocuk Joel, ''We shall owercome'' (üstesinden geleceğiz) isimli bir şarkıyı söylemeye başlar ve dans ederek herkes eşlik eder. Bu sahne Bollywood sinemasının vazgeçilmezi olarak görülen Hint danslarının aksine daha yavaş ve ritimlidir. Şarkı ve dans devam ederken paralel olarak Mandira'nın görüntüsünü görürüz. Sam'in öldürüldüğü futbol sahasında ''Adaletsiz 6 ay'' yazılı pankartla protesto yapar. Khan'ın siyahilerle bir olup dil, din ve ırk ayrımı gözetmeksizin birlik içinde olması, taşıdığı dünyada sadece iki tür insan vardır iyilik yapanlar ve kötülük yapanlar pusulasını destekler niteliktedir.

Khan'ın ibadet etmek için camiye girdiği sekans filmin mesajını destekler nitelikte önemli bir yer teşkil eder. Bu sekansta kendini doktor olarak tanıtan bir adam nefret söylemleriyle etrafındaki kitleye cihat çağrısı yapmaktadır. Bu duruma sinirlenen Khan, adamın söylediklerini yalanlar ve stresli anlarında elinde döndürdüğü taşları, şeytan diyerek adama atar.

- *Ben Doktor Faysal Rahman hazır olduğuma dair yemin ediyorum sizlerde hazır mısınız? Hazır mısınız? Yüce Allah zamanında Hazreti İbrahimden oğlunu kurban etmesini istemişti ve tek bir soru sormadan İbrahim oğlunu kurban etmeye karar vermişti. Bugün de sıra bizde artık bizlerde İslam dini için kanımı akıtmaya hazır olmalıyız artık. Allah bizden bunu bekler, İslam bizden bunu bekler*
- *Hayır, hayır, hayır…yalan söylüyorsun durun bekleyin bu olmaz böyle olmaz. Annem bana hikâyeyi anlattı. Hazreti İbrahim, Allah'ın ona duyduğu şefkatten elbet haberdardı. Hayır hayır hayır yanlış anlatıyorsun. Aslında bu hikâye onun ne kadar inançlı olduğunu gösteriyor. Her ne kadar Hazreti İbrahim bir yabancı tarafından tahrik ve teşvik edilmiş olsa da inancından vazgeçmedi. Kesinlikle*

gelen o yabancı adamı dinlemedi. Allah'a güveniyordu ve haklıydı da. Yüce Allah İsmail'in hayatını kurtardı. Annem hep şöyle derdi: Rizwan Allah'a yakın olmanın yanı nefret veya şiddet değil kesinlikle sevgidir. Yalan söylüyorsun böyle olmaz doktor. Faysal Rahman yalancı biri...Şeytan, şeytan, şeytan (01:55)

Khan'ın stresli olduğu anlarda elinde döndürdüğünü gördüğümüz taşları şeytan figürüyle eşleştirdiği adama attığını görürüz. Khan daha sonra dışardan bulduğu taşları eline alır ve adamı FBI'a şikâyet eder. Çünkü Khan, cihat çağrısı yapıp insanları ayaklandırmaya çalışan bu adamı, annesinden aldığı ve bir pusula gibi hayatı boyunca özümsediği kötü insan kategorisine koymuştur. Bu sekansta Khan'ın dünyayı anlama sorunsalını bir kez daha görürüz.

- *Dünya tuhaf bir yer Mandira. Dünyayı ne kadar anlamaya çalışırsam o kadar kafam karışıyor (01:56)*

Khan, başkanı arama yolculuğuna devam eder ve sonunda Amerikan Başkanı Bush'u görme fırsatı yakalar. Bu Khan'ın mesajının iletmesi için önemli bir fırsattır.

-Sayın Başkan benim adım Khan ve ben terörist değilim

-Bu adam teröristim dedi (01:59)

Bu konuşmanın ardından kırmızı alarm verilir. Khan'ın Başkan' a suikast düzenlemek için gelen bir terörist olduğu yargısıyla FBI tarafından yakalanır ve çeşitli sorgulardan geçirilir. Bazı habercilerin, otizm derneklerinin ve halkın tepkisiyle Khan'ın suçsuz olduğu anlaşılıp serbest bırakılır. Khan, bu süreçten sonra halk tarafından mücadelenin simgesi haline gelir ve medyada yer bulur. Yönetmen Johar, bu sekansla medyanın gücünü kullanarak engelli bir karakter üzerinden ahlak mesajı verir.

İnsanların düşünce ve davranışlarını etkileyen güçlü bir etken olan medya, yüzyıllardır engelli kişilerin toplumda nasıl algılandığını ve onlara nasıl davranıldığını etkilemiştir. Medyanın engelli insanları bariz bir şekilde ucube ve canavar olarak kurguladığı yirminci yüzyıldan farklı olarak bugün medya engelli insanların istisnai durumlarına veya kahramanlıklarına odaklanmakta ve bu süreçte engelli farkındalığı yaratmaktadır. Her ne kadar çağdaş medya, otistik kişilerin yetkin insanlar olarak temsil edilmesi konusunda sorumlu hale gelse de bu tasvirlerin tüketicilerin otistik nüfusa ilişkin bakış açılarını nasıl etkilediğine dair çok az bilgi mevcuttur. Özellikle popüler otizm dizilerinin otizmli bireylere bakış açılarına etkisi konusunda bilgi eksikliği bulunmaktadır. Bununla birlikte,

otistik kişilerin medyada tarafsız temsili, normalliğe ve otistik nüfusu toplumun dışına iten hegemonik uygulamalara meydan okumada kritik öneme sahiptir.[61]

Khan, mesaj iletme görevini tamamlamadığını düşündüğünden görevini tamamlamak üzere yolculuğuna devam ederken bisikletten düşünce yardım ettiği ve onu evlerinde misafir eden Jenny annenin kasabasında sel olduğunu öğrenir ve yolculuğunu bırakıp yardım etmeye gider.

- *Mandira, Başkanla buluşmamı biraz ertelemem gerekecek sanıyorum. Georgıa'ya gelmem gerekti anne Jenny ve komik Joel'in başı dertte olmalı. Burada o kadar çok su var ki Mandira, Jenny annenin yüzebileceğini sanmıyorum çünkü oldukça şişman biri. Çok fazla su var. (02:16)*

Bu sekans, empati yoksunluğuyla bilinen Asperger sendromlu Khan'ın kendi hayatını tehlikeye atarak başkalarına yardım etmesi anlamında önemlidir. Otizm alanında çalışan akademisyenler arasında empati eksikliğinin AS'li bireylerin temel özelliklerinden biri olduğu konusunda fikir birliği vardır. Bununla birlikte, bu empati eksikliğinin doğası hakkında bir tartışma mevcuttur, çünkü birçok araştırmacıya göre AS'li kişiler empatiden yoksun değildir, bunun yerine empatik anlayış ve empatiyle ilgili davranışların bazı yönlerinde bozukluklara sahiptirler.

Empatiyle ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. Örneğin, Psikiyatrist yazar Baron Cohen empatiyi, başka bir kişinin bakış açısını benimseme ve onun duygularına uygun bir duyguyla örneğin, birinin acısıyla ilgili endişe duyma yanıt verme yeteneği olarak tanımlamaktadır. Baron'a göre empati, birbirine bağlı hem bilişsel hem de duygusal yönleri içeren bir kavram olarak tanımlanmıştır.[62] Bu yapılar dizisi başkalarına karşı duyarlı olmayla ve aynı zamanda kendini diğerlerinden ayırmayla ilgilidir.

Araştırmacılar arasında empatiyi, gelişimsel sonuçlarını ve altta yatan mekanizmaları nasıl tanımladıkları konusunda farklılıklar olmasına rağmen çoğu bilim insanı empatinin iki bileşenden oluştuğu konusunda hemfikirdir genellikle perspektif alma olarak

[61]Maich Kimberly, "Autism Spectrum Disorders in Popular Media: Storied Reflections of Societal Views", **Brock Education Journal,** 2014, Vol.23, No.2. https://doi.org/10.26522/brocked.v23i2.311
[62] Liane Holliday, **Asperger Syndrome: Living with the ups, downs and things in between.** New York: Jessica Kingsley Publishers,2004.

adlandırılan bilişsel olan ve duygusal veya duygusal empati olarak adlandırılan duygusal olandır. Yapıya yönelik bu farklı yaklaşımlar, teorik çerçeveye bağlı olarak doğası gereği farklı olan çeşitli empati ölçümlerinin geliştirilmesine yol açmıştır.

Khan'ın, AS'li bir birey olarak empati duygusundan yoksun olmadığını, hayatıyla ilgili bir mesajı iletmek üzere yola koyulduğu ancak yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmek için kendi hayatını rafa kaldırıp selin olduğu bölgeye gittiğinde açıkça görürüz. Khan, afet bölgesindeki çabalarıyla haberlerin yüzü olur. Görevini tamamladıktan sonra Mandira onu affettiğini söyler lakin Khan' Başkanla görüşmeden eve dönmeyeceği için görev henüz tamamlanmamıştır.

> *- Khan, artık eve dönelim bunu yapman gerekmiyor*
> *- Hayır, hayır, hayır. Başkanla tanışmam gerekiyor. Annem hep şöyle derdi ''Khan soyadını taşıyanlar asla sözünden dönmez'' (02:32)*

Başkan'ın sel bölgesi George eyaletine ziyareti sırasında Başkan Obama Khan ile tanışmak ister ve yanına çağırır.

> *-Seni canlı olarak karşımda görmek çok güzel bugünlerde televizyonda benden çok seni görür olduk*
> *- Siz benim adımı biliyor musunuz*
> *- Evet biliyorum adın Khan ve sen terörist değilsin*
> *- Evet evet ben terörist değilim ve bu benim oğlum o da terörist değildi.*

Khan, filmin mesajını Başkanla birlikte medya aracılığıyla bütün dünyaya ilettiği sekansta, ulusal, ırksal, dinsel ve kültürel bağlamda sınırları aşan bir figüre dönüşür. *Benim adım Khan ve ben terörist değilim* cümlesiyle film, sosyal aktivizmin bir örneğini sunar.

SONUÇ

Sinema ortaya çıktığı andan itibaren etrafındaki gerçekliğin bir yansıması olmaya çalışmıştır. Literatürde olduğu gibi, akıl hastalığının temsili sinemada çok erken dönemde dikkat çekebilecek ve genel halk için potansiyel olarak çekici olabilecek bir bileşen olarak ortaya çıktı. O kadar ki, Amerikalı psikiyatrist Irving Schneider şaka yollu ve biraz abartılı bir şekilde "Psikiyatri olmasaydı sinema onu icat etmek zorunda kalacaktı"[63] vurgusunu yapar. Kitle iletişiminin güçlü ve önemli biçimlerinden biri olan film, özellikle akıl hastalığı sorunlarıyla ilgili olarak izleyicilerin algıları üzerinde çok önemli bir etkiye sahiptir ve bu algı, popülistlerin yanlış yorumlamaları ve konuyla ilgili farkındalık eksikliği nedeniyle çok bulanıktır.

Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından Otizm Spektrum Bozuklukları adı altında ele alınan Asperger sendromu, sözel olmayan davranışlar, akran ilişkileri geliştirmede başarısızlık ve tekrarlayan ve basmakalıp ilgi veya davranış kalıpları ile sosyal karşılıklılık eksikliği gibi sosyal etkileşimlerdeki bozulmalarla karakterize edilen yaygın bir gelişimsel bozukluktur. Asperger sendromlu kişiler genellikle belirgin semptomlar sergilerler. Diğer kişilerdeki sözel olmayan sinyalleri sezgisel olarak tanıma yetenekleri bozulduğundan, sosyal etkileşimlerinde oldukça sınırlıdırlar. Diğer insanlara olan ilgileri genellikle sınırlıdır. Asperger sendromlu kişilerin olağandışı görünebilecek özel ilgi alanları vardır. Genellikle dış ortamlarının ve günlük rutinlerinin sabit kalmasını sağlamaya odaklanırlar.

Otizmin sinemayla ilişkisi, son yıllarda çağdaş ve tarihi otistik yaşamlar hakkında farkındalık yaratma ve öz-savunmayı teşvik etme aracı olmuştur. Otizmin sinemadaki temsilleri geçmişten günümüze artarak devam etmektedir. Bu temsiller edebiyatta olduğu gibi tekrar eden özellikler, motifler, figürlü süslemelerle oluşan hikâye çerçevesinde görülmektedir. Filmler, karakter tarzlarının ve psikopatolojik bozuklukların yanında kişisel ve aile dinamiklerinin gerçekçi tasvirlerini, hâkim sosyal normlara atıfta bulunan alt metinler sunabilir. Sinema, görüntüsü ve sesiyle eğlence kültürü içinde bir duygu uyandırıcıdır ve başlı başına tıp eğitimi evreninde yararlı bir kaynak haline

[63]Bhugra Dinesh, "Teaching Psychiatry Through Cinema", **Psychiatric Bulletin,** 2003, Vol.27, No.11, (Çevrimiçi) Doi:10.1192/pb.27.11.429, s.429-430.

gelmiştir. Geniş kitlelere ulaşan sinema sanatı sayesinde (hastalıklar ve hepsinden önemlisi hastalar ve aileleri hakkında) daha fazla şey öğrenebilir ve daha iyi öğretebilir durumu doğmuştur.

Asperger sendromu gibi geniş ve farklı bir insan yelpazesini konu alan filmlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Otizmli film karakterleri genellikle kahramanlar veya sorunlu çocuklar ve çoğu zaman gerçek kahramanların arkasındaki itici güçtür. Ya topluma entegre olurlar ya da toplum tarafından ötelenirler. Büyük hedef her şeye rağmen sosyal normları takip edip toplumun bir parçası olmaktır.

Sinemada Asperger sendromunun işlenişine Karan Johar'ın *Benim Adım Khan* filmi, sosyal adalet ve engellilik konularıyla önemli bir örnek olduğunu söylemek mümkündür. Film, Asperger sendromlu ana karakter Rizwan Khan'da engellilik ve sosyal hayata entegre olma sorununu göstermek için bir araç olarak kullanılmaktadır. Rizwan Khan, Amerika Birleşik Devletleri'nde Asperger Sendromu olan ve ulusal, ırksal, dini, kültürel ve cinsel sınırları aşan bir kahraman figürüne dönüşen Müslüman bir Güney Asyalı olarak tasvir edilmektedir. Yönetmen Johar Asperger sendromlu bir karakterin psişik sıkıntılarını, karanlık, korkutucu ve anlaşılmaz yönünü, seyirciyi eğlendirmek, şaşırtmak ve harekete geçirmek amacıyla komedi yönünü pekiştirerek kullanılmıştır.

Benim Adım Khan filminde farklılıklar her yerde mevcuttur ve kahramanın, bu farklılıkların üstesinden geldiğini görürüz. Filmde tüm renkler ve inançlar bir arada görülür. Bir bakıma diğer tüm farklılıkları gölgede bırakan bir farklılık türünü Asperger tanısıyla somutlaştıran Rizwan Khan, farklılıklara saygı duyulan, insanların soy, ten rengi veya dini inançlardan ziyade yaptıklarına göre yargılandığı bir toplum hayal ederek önyargının ve yabancı düşmanlığının karşısında durur. Bu doğrultuda düşünüldüğünde filmin, dünyadaki tüm mevcut ideolojilerden bağımsız olarak, gerçek sevginin, gerçek bir insan olmanın ne olduğunu aktarmaya çalıştığı mesajın ne olduğu çok net bir şekilde algılanmaktadır.

Filmler, akıl sağlığı ile ilgili temaları genellikle klinik etiketi abartılı ve dramatik bir şekilde işlerler. Bu durum, engelli karakterin çevresi tarafından damgalanıp ön yargılı tutumların yanlış olduğunu pekiştirmeye, ayrımcılık yapan kötü karakterleri açığa çıkarmaya katkıda bulunup seyircinin kendi hayatından bir ders çıkarmasına ve filmlerin

eğitici yönünü göstermesine katkı sağlar. Aksi bir tutum halinde, engelli bir bireyin hatalı gösterilmesi, gerçek hayatta topluma entegre olmaları konusunda sorunlar doğurabilir.

Sinema, gerçekliğin bir yanılsamasını yaratabilmesine rağmen, gerçekliği inşa etmeninde bir aracıdır. Bu noktadan hareketle Asperger sendromu gibi nörogelişimsel bozukluklar sinemada hem izleyicinin hem de yönetmenin (izleyici-yönetmen-film) bakış açısıyla kendini göstermektedir. Yaşadığımız dönemde farkındalık yaratmada oldukça etkili olan sinema sanatı, otizmi değişik boyutlarla ele alır. Bu çerçevede düşünüldüğünde toplumun bilinçlenmesi ve duyarlılığın artması son derece önem teşkil etmektedir. Anlayışlı bir toplumda Asperger sendromu tanılı kişinin tedirginliği azalır, topluma adaptasyonu artar ve kendini daha iyi şekilde ifade ederek yaşamını idam ettirir.

KAYNAKÇA

AKINER, Nurdan. "11 Eylül Saldırıları ve Amerikan Medyası: Yurtseverlik Akımının Öteki Kavramına Etkisi ve Medyanın Tarafgirliği". **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**. 2004. S.20. (Çevrimiçi) https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifd/issue/22869/244278

AMERİKAN PSİKİYATRİ BİRLİĞİ. **Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı.** Ankara: Hekimler Yayın Birliği. 2013.

ANLI, İrem. **Asperger Sendromu ve Şizoid Günlüğü**. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri. 2005.

ASPERGER, Hans. "Zur differentialdiagnose des kindlichen Autismus". **Acta paedopsychiatrica,** Vol.35. 1968. p.136-145.

ATTWOOD, Tony. **Asperger's syndrome: A guide for parents and professionals**. London and Philadephia: Jessica Kingsley Publishers. 1998.

ATTWOOD, Tony. **The Complete Guide to Asperger Syndrome.** London: Jessica Kingsley Publishers. 2006.

BELKAYA, Gülümser Şavk. **Film Çözümlemelerinde Temel Yaklaşımlar**. İstanbul: Der Yayınları. 2002.

BİÇİMLİ, Barış, Seray OLÇAY, Üzeyir Emre KIYAK. "Yüksek İşlevli Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Sosyal Becerilerin Öğretimi: Sistematik Gözden Geçirme". **Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi.** 2020. Vol.11. No.2. (Çevrimiçi), https://dergipark.org.tr/tr/pub/baebd/issue/58594/772693 (Erişim Tarihi: 20.01.2022).

BRANSTON, Gill, Seçil BÜKER, Gürhan TOPÇU (ed.). **Neden Kuram? S. Sinema Tarih/Kuram/Eleştiri**. İstanbul: Kırmızı Kedi. 2009.

BROOKS, Peter. **The Melodramatic Imagination: Balzac, Henry James, Melodrama, and the Mode of Excess.** New York: Yale University Press. 1999.

CZECH, Herwig. “National Socialism and “Race Hygiene” in Naziera Vienna”. **Molecular Autism**. Y.9, S.29. 2018. p. 1-43.

DAVİDSON, Joyce. “Autistic culture online: virtual communication and cultural expression of the spectrum”, **Social and Cultural Geography**. Vol.9. No3.7 (Çevrimiçi) Google Scholar

D'AZEVEDO Amandine and Charles TESSON, Bollywood, https://www-universalis-fr.translate.goog/encyclopedie/bollywood/ (Erişim Tarihi 20.04.2022).

DİNESH, Bhugra. “Teaching Psychiatry Through Cinema”. **Psychiatric Bulletin.** 2003. Vol.27. No.11. (Çevrimiçi) doi:10.1192/pb.27.11.429

FOMBONNE, Eric. “The epidemiology of autism: a review”. **Psychol Med.** Vol.29. 1999. pp.769-86.

FRİTH, Uta and Hans ASPERGER. **Autistic Psychopathy' in Childhood**. England: Cambridge University Press. 1991.

GÖLCÜ, Abdullah ve Mustafa ÇUHADAR. “Batı Toplumlarında İslamofobi’nin Üretilmesinde Medyanın Rolü”. **Ombudsman Akademik**. 2017. C.7. (Çevrimiçi) https://Doi.Org/10.32002/Ombudsmanakademik.440215.

HOLLİDAY, Liane. **Asperger Syndrome: Living with the ups, downs and things in between.** New York: Jessica Kingsley Publishers. 2004.

HUMPHREY, Neil and Judith HEBRON. “Bullying of children and adolescents with autism spectrum conditions: a ‘state of the field’ review”. International Journal of Inclusive Education. 2005. Vol.19. No.8. (Çevrimiçi) DOI: 10.1080/13603116.2014.981602

INGERSOLL, Brooke and Allison WAİNER. “Autism Phenotype and Nonverbal Sensitivity: Evidence for an Association in the General Population”. **J Autism Dev Disord**. Vol.40. 2010.

JONES, Robert S.P. and Tor Ole MELDAL. “Social relations and Asperger's syndrome: A qualitative analysis of first-hand accounts”. **Journal of the Mentally Handicapped.** Vol.5. No.1 (2001). pp. 35-41.

KİMBERLY, Maich. “Autism Spectrum Disorders in Popular Media: Storied Reflections of Societal Views”. **Brock Education Journal.** 2014. Vol.23. No.2. (Çevrimiçi) https://doi.org/10.26522/brocked.v23i2.311.

KORKMAZ, Barış. **Yüksek İşlevli Otizm Asperger Sendromu**. İstanbul: Aba Yayınevi. 2019.

KUR’AN- KERİM

MISHRA, Visay. **Bollywood Cinema: Temples of Desire** . New York: Routledge New York. 2002.

MURRAY, Stuart. "Autism and the contemporary sentimental: fiction and the narrative fascination of the present". **Lit Med.** Vol. 25, No. 1. 2006. p. 24–45.

ÖZBEY, Çetin. **Otizm ve Otistik Çocukların Eğitimi**. İstanbul: İnkılap Kitabevi. 2005.

ROY, Mandy and Wolfgang DILLO. “Blickkontakt bei erwachsenen Patienten mit einem Asperger-Syndrom [Eye contact in adult patients with Asperger syndrome]”. **Fortschritte der Neurologie-Psychiatrie**. 2015. Vol.83. No.5. (Çevrimiçi) https://doi.org/10.1055/s-0034-1399489

RUTHERFORD, M.D. vd. “Reading the mind in the voice: A study with normal adults and adults with Asperger Syndrome and high functioning autism”. **Journal of Autism and Developmental Disorders**. Vol.32. No.3. 2002. p.189-194.

SCHWARZ, Phıl and Mark OSTEEN (ed.). **Autism and Representation.** New York: In Routledge Taylor and Francis Group. 2008.

SHERESTAHOVA, Sangita. “Swaying to an Indian Beat… Dola Goes My Diasporic Heart: Exploring Hindi Film Dance”. **Dance Research Journal**. 2004. Vol.36. No.3. (Çevrimiçi) https://doi.org/10.2307/20444594

SUNAL, Gözde ve Nil ARIKAN. "Sinemada Şiddet Olgusu Bağlamında Joker Filminin Çözümlemeci Ruhbilimsel Açıdan Değerlendirilmesi". **Intermedia International E-Journal,** Y.7, S.12. 2020. ss.238-251.

TEMPLE, Grandin. "Ich bin die Anthropologin auf dem Mars: mein Leben als Autistin", **Droemer Knaur**, 1997. ss. 110.

TEMPLE, Grandin. **Thinking in pictures: My life with autism**. New York: Vintage Books. 2006.

TUNÇ, Aslı. "Sinemasal bir tür olarak Melodrama genel bir bakış (Hollywood özelinde aile melodramına yaklaşımlar)". AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir. 1995.

TURNER, Graeme ve Deniz ÖZÇETİN (çev.). **İngiliz Kültürel Çalışmaları.** Ankara: Heretik Yayıncılık. 2016.

TÜRKMEN, Ayşen, Fatma KALPAKLI ve İsmail SEVİNÇ, "Benim Adım Khan Filmi: Otizmin Medyadaki Yansıması", **Sosyoloji Dergisi**. Y.3, S.30 (Ocak 2015), ss.381-395.

İNTERNET KAYNAKLARI

https://www.wikiwand.com/tr/Karan_Johar#google_vignette (Erişim Tarihi: 25.12.2023).

https://nationalskillindiamissionin.translate.goog/updates/2531/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc (Erişim Tarihi: 25. 12. 2023).

https://wwwmynationcom.translate.goog/biography/karanjoharbiographyiwhs56lp4?_x_tr_slen&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc (Erişim Tarihi: 26. 12. 2023).

https://autismawarenesscentre-com.translate.goog/understanding-echolalia-in-autism-spectrum-disorders/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc

FİLMOGRAFİ

Mary and Max (2009), animasyon

Yönetmen: Adam Elliot

Yazan: Adam Elliot

Yapımcı: Melanie Coombs

Dil: İngilizce

Oyuncular: Toni Colette, Philip seymour, Eric Bana

Süre: 1 saat 32 dakika

Adam (2009), romantik, komedi

Yönetmen: Max Mayer

Oyuncular: Hugh Dancy, Rose Bryne, Peter Gallagher

Süre: 1 saat 39 dakika

Ben X (2007), dram

Yönetmen: Nic Balthazar

Yapımcı: Peter Bouckaert

Yazan: Nic Balthazar

Kurgu: Philippe Ravoet

Dil: Felemenkçe

Ülke: Belçika, Hollanda

Oyuncular: Greg Timmermans, Laura Verlinden, Marijke Pinoy

Süre: 1 saat 20 dakika

Mozart ve Balina (2006), romantik, dram

Yönetmen: Petter Naes

Yapımcı: Danny Dimbort, Manfred D.Heid, Frank De Martini

Yazan: Ronald Bass

Dil: İngilizce

Oyuncular: Josh Hartnett, Radha Mitchell

Süre: 1 saat 22 dakika

Benim Adım Khan (2010), dram

Yönetmen: Karan Johar

Yapımcı: Hiroo Yash Johar

Yazan: Karan Johar, Shahrukh Khan

Dil: Hintçe, İngilizce

Oyuncular: Shahrukh Khan, Kajol, Jimmy Sbergill, Sonya Jehan

Süre: 2 saat 41 dakika